

eul_wid: reo-an

Ἀλέξανδρος ὁ Ἀφροδισιεύς · Alexander of Aphrodisias

On Fevers

Περὶ Πυρετῶν

Period: *Ῥωμαϊκή* [Roman](#)
Dialect: *Κοινὴ φιλοσοφικὴ* [Philosophical Koine](#)
Domain: *Φιλοσοφία* [Philosophy](#)
Format: *Πραγματεία* [Treatise](#)
Affiliation: [Aristotelian](#)

- Febr t 1 ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΑΦΡΟΔΙΣΙΕΩΣ ἱατροῦ περὶ πυρετῶν . Ἦιτησας ἡμᾶς, Ἀσκληπιαδῶν ἄριστε, Ἀπολλώνιε, περὶ πυρετῶν σοι τοσαῦτα διὰ γραφῆς παραδοῦναι, ὅσα σχεδὸν παρ ἡμῖν φοιτῶντι διὰ γλώττης παρεδηλώσαμεν, ἵν' ὥσπερ ὑπόμνημα τῆς ἡμῶν εἴῃ σοι διδασκαλίας, βουλομένῳ περὶ πυρετῶν θεωρεῖν, καὶ μάλιστα νυνί, ὅτε καὶ ἀποδημεῖν ἡμεῖς ἐβουλευσάμεθα, καὶ μακρὰν ἀφ' ὑμῶν γενέσθαι, σὺ δὲ οὐκέτ' ἴσως ἔξεις τὸν οὕτω σοι προθύμως τὰ τῆς ἱατρικῆς διασαφήσοντα ὄργια. ^[5]
- Febr 1 2 Ἐγὼ μὲν οὖν ἔπεσθαί σοι ῥάδιος, ἐφ' ἃ κελεύεις αὐτός. καὶ μὴ ὅτι περὶ πυρετῶν, ἀλλὰ καὶ περὶ παντὸς ἄλλου θεωρήματος ἱατρικοῦ ἔτοιμος ἂν ἦν, σοῦ χάριν καὶ γλώττη καὶ γράμμασι διδασκαλίαν ποιήσασθαι, εἴγε μὴ νῦν, ὅτε πρὸς ἄλλ' ἅττα, τῆς ἐξόδου βιαζομένης, ἡμεῖς ἐπειγόμεθα, μὴ συγχωροῦντα τὴν περὶ τὰ τοιαῦτα σπουδὴν, ἀλλὰ πρὸ καιροῦ, ὅτε δηλονότι οἷόν τε ἦν καὶ χρόνον ἡμῖν ἐγγενέσθαι μετὰ τὴν αἴτησιν πρὸς τὴν τοῦ θεωρήματος συγγραφὴν, τὸ περὶ τούτων ὥφθης αἰτούμενος. Πολυσχιδὴς γάρ, ὥς οἶδας, καὶ δυσθεώρητος ἡ περὶ πυρετῶν θεωρία καὶ πολλοῦ δεομένη χρόνου πρὸς κατάληψίν τε καὶ συγγραφὴν· δεῖν δὲ καὶ αὐτὸς ἂν ξυμφαίης σαυτοῦ τε καὶ ἡμῶν αὐτῶν ἄξιον εἶναι τὸ σπουδαζόμενον, εἰ μὴ μάτην αὐτὸς μὲν γράφειν, σὺ δὲ ἀναγινώσκειν αἰρούμεθα. ^[5]
- Febr 1 4 Καὶ εἴασα ἂν τελέως τούγχειρμα διὰ ταῦτα, εἰ μὴ τις λόγος παλαιῶν ἀνδρῶν καὶ καλῶς ἔχων ἐπῆλθε πείθων με, ὥς ἀνάγκη φιλίαις εἴκειν, κἂν δέῃ συγκατιέναι τὴν τέχνην, μηδ' αὐτοῦ δὴ τούτου γε φείδεσθαι. Ἀμέλει καὶ ἔδοξέ μοι, ὥσπερ ἐν εἰσαγωγῇ τρόπῳ, τὸ παρὸν συντάξασθαι σύγγραμμα, καὶ ἄλλο ἐπαγγελλόμενον περὶ τῆς ὅλης τῶν πυρετῶν θεωρίας, ἐν ἀρμόζοντι δῆθεν ἐσόμενον χρόνῳ, νυνὶ τουτί σοι ὥς ἐν ὑποθήκῃς ἐκδοῦναι λόγῳ, ἀκριβοῦς φιλίας ὑπόμνημα. ^[5]
- Febr 1 6 Καὶ δὴ λέγωμέν σοι πειθόμενοι, ἃ ἂν ὁ καιρὸς διδῷ, μὴ τῷ τῆς τέχνης πλάτει, καὶ τῇ ἡμετέρᾳ περὶ τὸ λέγειν, εἴ τίς ἐστιν, εὐπορίᾳ, τοῦ χρόνου δὲ μᾶλλον χρησάμενοι τῇ βραχύτητι. ἀμφοτέροις δὲ παρ' ἀμφοτέρων ἔσται συγγνώμη, σοὶ μὲν πάλαι αἰτήσαντι, ὅτε μὲν εἰσαγωγὴν, ἀλλὰ βίβλον μακρὰν πυρετῶν εἰληφέναι ῥάδιον ἦν, ἐμοὶ δὲ φίλοις ἐφ' ὀπιωδητοῦν οὐκ ἀντιβαίνειν ἐθέλοντι. Πυρετὸν τοίνυν, ἵν' ἐντεῦθεν τοῦ λόγου ἄρξωμαι, ἄλλοι μὲν ἄλλως ὥρισαντο, Ἐμπεδοκλῆς δὲ καὶ Ζήνων καὶ τῶν Ἱπποκρατείων οἱ πλείους θερμασίαν παρὰ φύσιν,

ἀπὸ καρδίας μὲν ἀρχομένην, προϊοῦσαν δὲ ἐκ ταύτης δι' ἀρτηριῶν καὶ φλεβῶν ἐφ' ἅπαν τὸ σῶμα, καὶ τὰς φυσικὰς αἰσθητῶς βλάπτουσαν ἐνεργείας, ἔφασαν εἶναι· καὶ εἰκότως. ^[5]

Febr 2 2 Δεῖ γὰρ παρὰ φύσιν εἶναι τὴν ταῖς φυσικαῖς ἐνεργείαις ἀντιπράττουσαν θερμὴν, καὶ ἀπὸ καρδίας ἄρχεσθαι, ὅθεν δήπου τὸ φυσικὸν ἀναβλύζει θερμόν, καὶ δι' αὐτῶν ἐκείνων ἐφ' ἅπαν προϊέναι τὸ σῶμα, δι' ὧν ἐκεῖνο πρόεισι, τὰς φυσικὰς ἐνεργείας ἀποτελοῦν· εἰ γὰρ μὴ δι' ἐκείνων, αἷς τὸ φυσικὸν προϊόν ἐνεργεῖ, πόθεν ἂν ἔζη τὰς διόδους ὥστ' ἐφ' ἅπαν ἐξαπλωθῆναι τὸ σῶμα; καλῶς οὖν ἀπεφάναντο οἱ οὕτω τὸν πυρετὸν ὀρισάμενοι. Ἵνα δ' ὁ λόγος ἡμῖν καὶ σαφέστερος ᾖ, δίκαιον ἂν εἴη καὶ τὸν ὅρον αὐτόν, ὡς ἔχοι, κατὰ μέρος ἐπιστῆσαι, καὶ εἴ τι ἐπιλύσασθαι οἱ ἀπορίας ἐχόμενον ἔνεστι. Παρὰ φύσιν μὲν οὖν θερμασία γένος ἐστὶ τοῦ πυρετοῦ, δι' ἣν ὁ πυρετὸς νόσος, οὐκ ἐν διαπλάσει, ἀλλ' ἐν κράσει δυσκρασία θερμὴ τις οὔσα, μεθ' ἧς ξυνέρχεται καὶ ξηρά. ^[10]

Febr 2 3 ἡ γὰρ οὐσία τῶν πυρετῶν ἐν τῷ γένει τῆς παρὰ φύσιν θερμότητος, τὰ δ' ἄλλα πάντα διαφοραί, αἷς συνίσταται τε καὶ τῶν ἄλλων θερμασιῶν διενήνοχεν· οὐ γὰρ εἴ τι παρὰ φύσιν θερμασία, τοῦτ' ἐστὶ πυρετός· πυρετός γε μὴν ἅπας παρὰ φύσιν γε θερμασία. Αὐτίκα ἢ ἐν πνεύμασιν ἐξ ἡλιοκαΐας ἢ πυρὸς ἢ ἄλλου τουτῶν προκαταρκτικῶν αἰτίων γινομένη παρὰ φύσιν θερμότης, οὕτω δ' εἰς τὴν καρδίαν ἰοῦσα, ἥτοι τὸ σῶμα αὐτῆς, ἢ τοὺς περιεχομένους ἐν ταῖς κοιλίαις αὐτοὺς χυμούς, ἢ τὴν ἀερῶδη οὐσίαν κατειληφυῖα τε καὶ ἀνάψασα, πυρετὸς οὗτ' ἐστίν, οὔτε λέγεται· πολλοῦ γε καὶ δεῖ. ^[5]

Febr 2 5 Δεῖ γὰρ ἐκ καρδίας ἄρχεσθαι, καὶ διὰ πνευμάτων καὶ αἵματος ἀπὸ ταύτης ἐφ' ἅπαν ἰέναι τὸ σῶμα τὸν πυρετόν· ὅπερ οὐκ ἐνῆν τῇ προορηθείσῃ θερμότητι· ταῦτά τοι πρόσκειται ἐν τῷ ὄρω τό, ἀπὸ καρδίας μὲν ἀρχομένη. Κἂν γὰρ ὁ πυρετὸς τοῦ ὅλου σώματος ἢ νόσος, ἀλλ' οὖν προηγουμένως μὲν ἐστὶ τῆς καρδίας, ἐπομένως δέ γε τοῦ ὅλου σώματος; πῶς γὰρ ἂν ἡ παρὰ φύσιν θερμότης εἰς ὅλον ἰέναι τὸ σῶμα δυνήσαιο, μὴ πρότερον τὴν καρδίαν ἀνάψασα; ἢ τί τῶν ἄλλων μορίων θερμαινόμενον παρὰ φύσιν οἷόν τέ ἐστὶ τὸ ὅλον σῶμα θερμᾶναι, καὶ τὴν ἣν ἔχει διάθεσιν τῷ παντὶ μεταδοῦναι, καθάπερ ἡ καρδία μόνη τῶν ἄλλων δύναται, μὴ διὰ μέσης τῆς καρδίας τοῦτο ποιῆσαν, πρῶτον μὲν ἐκείνην, ἔπειθ' ὅλον τὸ σῶμα διὰ ταύτης ἀνάψαν; οὐ πάντως αἷτιον τὸ μᾶλλον τῶν ἄλλων ἐκείνην χορηγεῖν τε καὶ διοικεῖν ὅλον τὸ σῶμα ταῖς ἰδίαις ἐπιρροαῖς ὥστε δῆλον ἐντεῦθεν, ὡς ἢ ἐν τῇ καρδίᾳ παρὰ φύσιν ἀναφθεῖσα πρῶτως θερμότης ἀληθὴς ἀρχὴ πυρετοῦ. ^[10]

Febr 2 7 Ἀρχὴν δὲ λέγω τὴν οἷα μεγέθους, οὐδὲ ταύτης τὴν ἀμερῇ, ἀλλὰ τὴν δυναμένην τῷ ὅλῳ μεγέθει συνδιαιρεῖσθαι· ἀληθὴς γὰρ τῷ ὄντι πυρετὸς ἢ ἐν τῇ καρδίᾳ παρὰ φύσιν ἀναφθεῖσα θερμότης, κἂν μήπω τῷ ὅλῳ μεταδοθῇ, τῷ ποσῷ μόνον τῆς ἐν τῷ παντὶ διαφέρουσα, ἐπεὶ καὶ τὸ ὅλον ἢ καρδία μόνη δυνατεῖ, οὐκ ἄλλο τῶν μορίων οὐθέν. Ἄλλ' ἀπορῆσαι ἄξιον, διὰ τί καὶ τὸ παρὰ φύσιν γένος ἐστὶ τοῦ πυρετοῦ; δοκεῖ γὰρ πως διαφορὰν αὐτὸ εἶναι, ἢ διαφέρει θερμοῦ τοῦ κατὰ φύσιν ὁ πυρετός, μόνη δ' ἡ θερμασία γένος ὁ μὲν οὖν περὶ τοῦ τῶν ὁμωνύμων λόγος, ἐκεῖνα χρὴ διορίσασθαι πρῶτον, περὶ οὗ αὐτῷ πρόκειται λέγειν, ἵνα σαφὴς γένηται, ὡς περὶ κυνὸς τῷ ἀστρώῳ καὶ τῷ χερσαίῳ διοριζόμεθα λέγοντες. ^[5]

Febr 3 2 Ἐπειδὴ οὖν καὶ ἡ θερμασία τῶν πολλαχῶς ἐστὶ λεγομένων, ἢ μὲν γὰρ ἐστὶ συστατικὴ τοῦ ζώου, ἥτις καὶ κατὰ φύσιν λέγεται, ἢ δὲ φθαρτικὴ, ἥπερ καὶ παρὰ φύσιν λέγεται, καὶ ἀμφοτέρων τὸ εἶναι ἐν τῷ παρὰ φύσιν ἢ τῷ κατὰ φύσιν ἐστίν· ἀνάγκη τὸν περὶ ταύτης λόγον διασημᾶναι πρῶτον περὶ ποίας οἱ ὁ σκοπός. Σημαίνεται δὲ τὰ ὁμώνυμα τῷ λόγῳ τῆς οὐσίας αὐτῶν, ὁ δὲ λόγος τῆς οὐσίας γενικὸς ἐκάστου, γένος αὐτοῦ ἐστίν· εἰκότως ἄρα καὶ τὸ παρὰ φύσιν γένος ἐστὶ τοῦ πυρετοῦ, ὡς λόγος ὑπάρχων γενικὸς τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ᾧ σημαίνεται, καὶ τὸ εἶναι ἔχει, καὶ οὐχ ἡ θερμασία μόνη. ^[5]

- Febr 4 1 Καλῶς δὲ τῷ ὄρω πρόσκειται καὶ τί, προϊοῦσα δ' ἐκ ταύτης δι' ἀρτηριῶν καὶ φλεβῶν ἐφ' ἅπαν τὸ σῶμα. Δύναται μὲν γὰρ τὰ παρὰ φύσιν θερμανθέντα μόρια τῇ ἀφῇ τὰ πλησιέστερα τῶν μορίων θερμᾶναι, καὶ ταῦτα ἄλλα, κάκεῖνα ἕτερα. Ἐπεὶ δὲ πᾶν τὸ ἐκ τῆς καρδίας θερμὸν εἰς ὅλον τὸ σῶμα παραπεμπόμενον διὰ μέσων ἵεται τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ αἵματος, ἃ παντὶ πρόσσεσι μορίῳ τοῦ σώματος, ἐκ τῆς αὐτῆς ἰόντα καρδίας, εἰκότως τὴν παρὰ φύσιν θέρμην, ἐκ τῆς καρδίας ἀρχομένην, δι' ἀρτηριῶν καὶ φλεβῶν εἰς ἅπαν ἰέναι τὸ σῶμά φαμεν. ^[5]
- Febr 4 2 Τοῖς γὰρ αὐτοῖς, οἷς τὸ φυσικὸν θερμὸν παντὶ μορίῳ τοῦ σώματος μεταδίδωσιν ἡ καρδία, καὶ τὸ παρὰ φύσιν θερμὸν παραπέμψει, καὶ μάλισθ' ὅτε καὶ ὁ πυρετὸς δοκεῖ τὸ φυσικὸν θερμὸν εἶναι εἰς τὸ πυρῶδες μεταβληθέν. Τό γε μήν, καὶ τὰς φυσικὰς αἰσθητῶς βλάπτουσα ἐνεργείας, ὅπερ ἐστὶ τὸ τελευταῖον τοῦ ὄρου, χωρίζει τὸν πυρετὸν ἀπὸ θυμοῦ τε καὶ ὁμοίων· ὁ γὰρ θυμὸς οὐ βλάπτει τὰς ἐνεργείας αἰσθητῇ τινι βλάβῃ, ἐφ' ἣ πυρετὸς γένοιτο. ^[5]
- Febr 5 2 Βουλόμεθα δὴ τὸν πυρετὸν διὰ τοῦτο οὐ πᾶσαν εἶναι τὴν παρὰ φύσιν θερμασίαν, κἂν δι' ἀρτηριῶν καὶ φλεβῶν ἐκ καρδίας τῷ ὅλῳ μεταδοθῇ σώματι, ἀλλ' ἐκείνην μόνην, ἣ ἐστὶ νόσος· νόσος γὰρ ἡ παρὰ φύσιν διάθεσις τὰς ἐνεργείας βλάπτουσα. Ἐνεργείας δὲ φαμεν φυσικὰς τὰς τῆς φυσικῆς ψυχῆς δυνάμεως ἐνεργείας, αἱ μάλιστα τῇ παρὰ φύσιν βλάπτονται θερμασίᾳ διὰ τὸ γίνεσθαι τε καὶ τελεῖσθαι τῶν ἄλλων μᾶλλον ὥσπερ δι' ὄργανου τοῦ φυσικοῦ θερμοῦ· τὸ γὰρ τῶν φυσικῶν δυνάμεων ὄργανον ἡ τῶν μορίων ἐστὶ κρᾶσις, ὥσπερ αὖ πάλιν τῶν ζωτικῶν ἡ τῶν αὐτῶν τούτων ἰδίᾳ διάπλασις. ^[5]
- Febr 6 2 Τὸ δὲ φυσικὸν θερμὸν μὴ τῶν ἀπλῶν, ἀλλὰ τῶν κεκραμένων εἶναι τίς ὅλως ἀμφαγνοεῖ; εἰ καὶ φυσικὰς ἐνεργείας ἐστὶν εἰπεῖν ἀπάσας τὰς τῆς ψυχῆς ἐνεργείας τῷ τε φύσει ταύτας τελεῖσθαι τε καὶ γίνεσθαι, καὶ τῷ μήτε τὸ αἰσθάνεσθαι, μήτε τὸ κινεῖσθαι, μήτε μὲν τὸ τρέφεσθαι καὶ αὔξεσθαι καὶ γεννᾶν ἄνευ τοῦ φυσικοῦ καὶ ἐμφύτου θερμοῦ μὴ δύνασθαι γίνεσθαι· ἡ γὰρ τῶν ὁμοιομερῶν κρᾶσις τῆς διαπλάσεως βάσις ἐστὶ καὶ θεμέλιος. Ταῦτά τοι τῇ παρὰ φύσιν θερμότητι πάσας ὀρώμεν βλάπτεσθαι τὰς τῆς ψυχῆς ἐνεργείας, καὶ μᾶλλον ἐκείνας, αἷς φυσικὰς ἱατρῶν παῖδες καλοῦσιν· ἐξ οὗ δῆλον, ἀπάντων τῶν ἄλλων νοσημάτων τὸν πυρετὸν δεινότερον καὶ ἐπαχθέστερον εἶναι, ἀρχόμενον μὲν ἀπὸ τῆς ἀρχοειδεστάτης ἀρχῆς, τῆς καρδίας, εἰς ὅλον δὲ προϊόντα τὸ σῶμα καὶ πάσας τὰς ἐν ἐκείνῳ βλάπτοντα ἐνεργείας. ^[5]
- Febr 7 2 Οὕτω μὲν οὖν καὶ διὰ ταῦτα πυρετὸς ἐστὶ παρὰ φύσιν θερμασία, ἀπὸ καρδίας μὲν ἀρχομένη, προϊοῦσα δ' ἐκ ταύτης δι' ἀρτηριῶν καὶ φλεβῶν ἐφ' ὅλον τὸ σῶμα καὶ τὰς φυσικὰς αἰσθητῶς βλάπτουσα ἐνεργείας, καθάπερ εἴρηται. Ἐπεὶ δὲ παρὰ φύσιν αὐτὸν λέγομεν θερμασίαν, δίκαιον ἂν εἴη φάναι, τίς τε φυσικὴ πρῶτον, τίς τε παρὰ φύσιν θερμασία· τοῦ γὰρ γένους ἐκδήλου γεγονότος, τάχα καὶ τὸ οὗ ἐστὶ γένος οὐκ ἀγνοηθήσεται. ^[5]
- Febr 8 1 Φυσικὴ τοίνυν ἐστὶ θερμότης, τὴν αὐτὴν δὲ φημι καὶ ἔμφυτον δήπου θερμόν, ἣ ἡ ἀρχὴ τοῦ ζώου ἢ φύσις συμφύεται γὰρ τῷ ζῳῷ, καὶ διὰ τοῦτο λέγεται φυσικὴ, ὄργανον οὐσα καθόλου τῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων· οὐδὲ γὰρ οἷόν τε τὴν ψυχὴν ἄνευ τοῦ τοιοῦτου θερμοῦ παράξαι τινὰ τὴν τυχοῦσαν ἐνέργειαν. Ἄπαν γε μὴν ὄργανον ἀνάλογόν τε ἐκείνῳ δεῖ εἶναι, οὗ ἐστὶν ὄργανον, καὶ τὸν προσήκοντα λόγον πρὸς τὸ ἔργον καὶ τὸ ἀποτέλεσμα σώζειν. ^[5]
- Febr 8 2 ἄλλως γὰρ τό,τε ὄργανον τό,τε οὗ ἐστὶν ὄργανον, καὶ τὸ δι' ὃ τὸ ὄργανον, μάτην ἂν εἴη, καὶ οὕτως ἐν τοῖς οὗσι καθ' αὐτὸ δήπου τι μάτην συνεισαχθεῖη. Δεῖ ἄρα καὶ τὴν ἔμφυτον θερμασίαν, ὄργανον οὐσαν ψυχῆς, ὥσπερ εἴρηται, μὴ ἀπολελυμένην τε καὶ ἀπλῆν ἔχειν τὴν κρᾶσιν, ἀλλ' ἀναφερομένην πρὸς τε τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις, πρὸς τε τὰ ἔργα τούτων, κάκεινοις ἀνάλογον εἶναι, καὶ διὰ ταῦτα συγκεκραμένην ψυχρῷ τε καὶ ὑγρῷ καὶ ξηρῷ, καὶ εὐκρατόν τε καὶ σύμμετρον. ^[5]
- Febr 8 3

καὶ καλοῖτ' ἂν διὰ ταῦτα δικαίως φυσικὴ τε καὶ ἔμφυτος κρᾶσις, μᾶλλον δὲ ἀπὸ ταύτης ἡ φυσικὴ καὶ ἔμφυτος κρᾶσις θερμὴ λέγοιτ' ἂν, τοῦτο μὲν, διὰ τὸ ἐν τῇ τῶν λόγων κρᾶσει τὸ θερμὸν τὰς ἄλλας νικᾶν καὶ ὑπερβάλλειν ποιότητος· τὰ γὰρ ζῶα θερμὰ δήπου διὰ τὴν ἐν αὐτοῖς ὑπερβάλλουσαν θέρμην καὶ τὰς λοιπὰς νικῶσαν ποιότητος τοῦτο δέ, διὰ τὸ τὸ θερμὸν δραστικώτατον εἶναι τῶν ἄλλων ἀπασῶν ποιότητων· οὐδεμία γάρ τε γειτνιώσα αὐτῇ μεταβάλλει ποιότης, ὡς τὸ θερμόν. Τοιαύτη μὲν οὖν ἡ φυσικὴ καὶ ἔμφυτος θερμασία· ἡ δὲ παρὰ φύσιν ἐστὶν ἢ ἔκ τινος ἐξωτερικῆς αἰτίας, ἥτις ποτ' ἂν εἴη, μήτε οἰκείας τῇ φύσει, μήτε μὴν ἀπὸ ταύτης τὴν ἀρχὴν εἰληφύας, ἐπερχομένη τῷ σώματι, οὐκ ἀνάλογον ὄργανον οὔσα τῶν φυσικῶν δυνάμεων, οὐδὲ τὸν ἀρμόζοντα πρὸς τὰ ἔργα σώζουσα λόγον, τοῦτο μὲν τῷ ἐπείσακτον καὶ ἀλλοτρίαν εἶναι, τοῦτο δ' αὖ πάλιν τῇ ἐαυτῆς δυσκρασίᾳ μὴ σώζουσα τὴν πρὸς τὰς δυνάμεις καὶ τὰ ἔργα ἀναλογίαν· λέγοιτο δ' ἂν ἡ τοιαύτη καὶ παρὰ φύσιν κρᾶσις, πρὸς τὸ θερμότερον ἀποκλίνουσα κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον τῆς ἐμφύτου θερμότητος. ^[10]

Febr 9 1 Ἰστέον δέ, ὅτι, ὥσπερ ἔμφυτον, οὕτω καὶ ἐπείσακτον θερμὸν λέγομεν, οὐ μὴν δέ, ὥσπερ ἐπείσακτον, οὕτω καὶ ἔμφυτον ψυχρὸν λέγομεν· οὐ πάντως αἴτιον τὸ μὴ ἀπλῶς τε καὶ καθ' αὐτὸ τὸ ψυχρὸν τὸ τῆς φύσεως ἔργον εἰσδύεσθαι, καθάπερ καὶ τὸ θερμόν· ἀλλότριον γὰρ καὶ φθαρτικὸν τῆς τῶν ἐμπύχων, καὶ μάλιστα τῆς τῶν ζῶων φύσεως τὸ ψυχρὸν, καὶ ἀκινήσιας μᾶλλον ἢ κινήσεως αἴτιον. Εἰ γάρ που καὶ γίνεται τῇ φύσει γε συμπαρομαρτοῦν, οὐ καθ' αὐτό γε μὴν, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός. Φανερόν οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ἡ φυσικὴ καὶ ἔμφυτος θερμότης παρὰ φύσιν θερμότητος διενήνοχε πρῶτον μὲν τοῖς αἰτίοις, ἔπειτα τῷ εὐκράτῳ τε καὶ δυσκράτῳ, καὶ ὅλως ὥσπερ τὸ ἄκρον τοῦ μέσου· ὡς γὰρ ἀρετὴ πρὸς κακίαν, οὕτως εὐκρασία πρὸς δυσκρασίαν· κἀντεῦθεν ἐπομένως τῷ τε εἶδει καὶ τῇ μορφῇ, καθάπερ τὸ ὑγιεινὸν τοῦ νοσώδους διενήνοχε σώματος περὶ γε μὴν τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον ἅμφω, ὡς πρὸς τρόπου τοῖς ἐναντίοις, εἰώθασι γίγνεσθαι, εἴτε πνεῦμα, εἴτε χυμός, εἴτε μόριον τοῦ τ' ἂν εἴη, ἐν ᾧ πρὸς ἀλλήλας καὶ ποιούσι καὶ πάσχουσι. ^[10]

Febr 10 2 Τὸ γὰρ ἔμφυτον θερμὸν ἢ εὐκρατον τῷ παρὰ φύσιν θερμῷ, καθάπερ ἄκρῳ μέσον, ἀντίκειται, καὶ ἐναντία ἡ ἔμφυτος θέρμη τῇ παρὰ φύσιν θερμότητι, καθάπερ ἀρετῇ κακία, ὡς μικρῷ πρόσθεν ἐλέγομεν. Τοιαύτη μὲν οὖν ἡ τε κατὰ φύσιν ἢ τε παρὰ φύσιν θερμότης, καὶ τοιαύταις ἀλλήλων διαφοραῖς, ὡς ἐκ πολλῶν ὀλίγα λέγειν, διενηνόχασι. Ἐπεὶ δ' ὁ πυρετὸς δοκεῖ τε καὶ λέγεται τὸ φυσικὸν θερμὸν εἶναι πρὸς τὸ πυρῶδες μεταβάλλον, φέρε θεωρήσωμεν, εἰ καλῶς δοκεῖ τε καὶ λέγεται ἔχει γὰρ πως φυσικωτέραν θεωρίαν ἢ σκέψις. ^[5]

Febr 12 1 Φημὶ δὴ, δυοῖν ἐναντίων πρὸς ἀλληλα δρῶντων τε καὶ πασχόντων ἐν τῇ αὐτῇ ὕλῃ, θάτερον μὲν ἐκβάλλεσθαι τε καὶ φθείρεσθαι, θάτερον δὲ ἀντεισάγεσθαι. οὐδὲ γὰρ καὶ ἅμφω δυνατόν ἐντελεχεῖα ἐν τῷ αὐτῷ παρῆναι ὑποκειμένῳ, οὐδ' αὖ τοῦ αὐτοῦ ἀπεῖναι ὑποκειμένου, ἀλλὰ θατέρῳ μὲν ἐπερχομένῳ θάτερον ἀνάγκη τῆς ὕλης παραχωρῆσαι, θατέρου δὲ παραχωροῦντος, θάτερον αὖθις εἰσιέναι καὶ τὴν ὕλην εἰδοποιεῖν. Οὐδέποτε γάρ, οὐδ' ἐν αὐτῷ τῷ νῦν τοῦ χρόνου τῷ ἄμερεϊ, τὴν δεκτικὴν τῶν ἐναντίων ὕλην τε καὶ οὐσίαν ὑπὸ μηδετέραν οἶόν τε, φύσει τῶν ἐναντίων, εἶναι μορφήν, οὐδ' αὖ τὰ πλεῖστον ἀλλήλων διεστηκότα, κἂν ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος ᾖ, τὴν ἐν τῷ αὐτῷ φέρει δίαιταν, ἄλλως ὑπ' ἄλλῳ τεταγμένῳ τε καὶ διακειμένῳ· οὐδὲ γὰρ πρὸς τὸν λόγον, καὶ εἰ τὰ μὲν ἔμμεσα, τὰ δ' ἄμεσα εἴη τῶν ἐναντίων. ^[5]

Febr 12 3 Καὶ περὶ ἀμφοτέρων γὰρ ὁ αὐτὸς ἀρμόζει λόγος, ὅσα γε πρὸς τὴν ὕλην τε καὶ μεταβολήν· καὶ ἄλλως δέ, τὰ μέσα τοῖς ἄκροις πῶς τὰ αὐτά· Ἐπεὶ δὲ πᾶσα φυσικὴ δρᾶσις ἢ πεῖσις, ἢ ἐν τῷ γίγνεσθαι τὸ εἶναι ἔχουσα κινήσεις, κινήσεις δὲ ἐν χρόνῳ, τοῦ δὲ χρόνου τὸ μὲν ἀρχή, τὸ δὲ μέσον, τὸ δ' ἄκρον καὶ ἔσχατον, ἔτι δὲ καὶ τάναντία, ἐν οἷς ἡ κίνησις, ἔμμεσα, πολλῶν ὄντων μεταξὺ τοῖν δυοῖν εἰδῶν τε καὶ ὑποστάσεων, ἀνάγκη μήτ' ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς κινήσεως θάτερον μὲν τῶν ἐναντίων φθαρῆναι, θάτερον δὲ ἀντεισαχθῆναι, μήτε μὴν ἐν τῷ μέσῳ· μάτην γὰρ ἂν ἦν ἡ

ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἄχρι τοῦ μέσου καὶ τελευταίου, καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ μέσου πάλιν ἐπὶ τὸ ἔσχατον κίνησις. ^[10]

Febr 12 5 Λείπεται τοίνυν μόνον ἐν τῷ τῆς κινήσεως ἄκρῳ τε καὶ ἐσχάτῳ τὸ μὲν τῶν ἐναντίων πάντη φθαρῆναι καὶ μηκέτι εἶναι, τὸ δὲ ἀντεισταχθῆναι κατὰ τὸ αὐτὸ νῦν τοῦ χρόνου, ὃ καὶ ὅρος ἐστὶ τῆς κινήσεως ὁ εἰς ὃ καὶ μεταξὺ δὲ τοῖν δυοῖν ὁροῖν, τοῦ τ' ἐξ οὗ, τοῦ τ' εἰς ὃ, πολλὰ τῶν μέσων εἰδῶν ἀνάγκη γίνεσθαι δήπου, τοῦ μὲν προηγούμενα, τοῦ εἰς ὃ, τῷ δ' ἐπόμενα, τῷ ἐξ οὗ, ἃ οὐδέτερον τῶν ἄκρων οὗτ' ἐστίν, οὔτε λέγεται, οἷον φαιόν, ὠχρόν, ἐρυθρόν καὶ τᾶλλα τῶν μέσων, εἰς ἃ πρῶτον μεταβάλλει τὸ ἐκ τοῦ μέλανος εἰς λευκὰ μεταβάλλον, ὃ οὗτ' ἐστίν, οὔτε λέγεται λευκὸν ἢ μέλαν ἀπλῶς, εἰ μήπου τοῖν δυοῖν ἄκροιν παραβαλλόμενον, πρὸς ἐκεῖνο μὲν μέλαν, πρὸς δὲ τοῦτο λευκὸν λέγοιτ' ἄν, ἀπλῶς δὲ οὐκ ἐστίν, εἰ μή τις τὰ εἶδη συγχέειν βούλοιοτο. Τὰ αὐτὰ δ' ἂν φαίη τις καὶ περὶ τῶν ἀποστάσεων τῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἄκρων πλὴν ὅτι τῶν ἄκρων μὲν ἐκεῖνα τῷ εἶδει, αἱ δ' ἀποστάσεις τῶν αὐτῶν τῷ μᾶλλον τε καὶ ἥττον καὶ τῇ εὐτομότητι διαφέρουσι. ^[5]

Febr 12 6 Τὰ αὐτὰ δὴ πάντα κἂν τῷ πυρετῷ νοῶν, οὐκ ἂν ἀμάρτοις. Τοῦ γὰρ ἐπεισάκτου καὶ ἀλλοτρίου θερμοῦ τὸ ἐν ἡμῖν πνεῦμα, ἢ χυμόν, ἢ μόριον, ἅπερ εὐκρατὰ ἐστὶ τῇ τοῦ θερμοῦ, ἢ ἐλέγομεν, εὐκρασία, θερμαίνοντός τε καὶ ἀλλοιοῦντος, ἀνάγκη θερμότερον ἑαυτοῦ γίνεσθαι ἕκαστον, ὥσπερ ἐκ ψυχροῦ ἢ χλιαροῦ μετέβαλεν εἰς θερμόν· ἐπεὶ δὲ τὸ θερμαινόμενον οὕπω τεθέρμασται, τὸ δὲ τεθερμάσθαι ὁ εἰς ὃ τῆς θερμάνσεως ὅρος, δεῖ πάντως τὸ ἐξ εὐκράτου θερμαινόμενον ἄχρι τοῦ τεθερμάσθαι διὰ μέσων ὅτι πλείστων εἰδῶν τε καὶ ἀποστάσεων ἵεναι τῆς παρὰ φύσιν θερμότητος, ὧν οὐδεμία τῷ ἄκρῳ πάντη παρόμοιος, οὐδ' ἕξις ἐστίν, οὐδὲ λέγεται. ^[10]

Febr 12 8 Τὸ δὲ τοιοῦτον μέσον, τὸ δὴ τοῦ σώματος ἀλλοιώσεων, εἴτε θέρμανσις εἴτε ψύχρανσις εἴη, εἴτε καὶ ἄλλη τις τῶν ἐκ τῶν πρώτων ποιοτήτων παρωνύμως γε λεγομένων, παρ' ἱατροῖς δυσκρασία λέγεται διὰ τὸ τὴν τῶν ἐναντίων ἐν αὐτῇ μάχην ἐνεστάναι· δυσκρασία μὲν τῷ μὴ ἀνάλογος εἶναι ταῖς φυσικαῖς ἐνεργείας, διάφορος δὲ τῇ πρὸς τὴν φυσικὴν αὐτῆς σχέσει. Ἐν τῷ τοιοῦτῳ τοίνυν μέσῳ καὶ τὰ τοῦ σώματος μόρια φαμεν εἶναι, ὅτε τὸ σῶμα πυρέττει τὸν ἐπὶ πνεύμασιν ἢ χυμοῖς σηπομένοις ἀναπτόμενον πυρετόν, ὡς ἐκ τῶν ἔμπροσθεν ῥηθέντων ἐστὶν ἰδεῖν. ^[5]

Febr 12 10 Τῆς δ' ἀλλοιώσεως ἥδη πρὸς τὸ τέλος ἡκούσης, καὶ τῆς τῶν ἐναντίων πρὸς ἄλληλα μάχης γε παυσαμένης, ἢ τ' ἐπιγινόμενη κρᾶσις ἴση λέγεται, θατέρου τῶν ἐναντίων ὅλου φθαρέντος, καὶ τὰ μόρια ὑπὸ τὴν τοιαύτην κρᾶσιν εἶναι καὶ ὑπὸ τὸ τεθερμάσθαι φαμέν. Παυσαμένης δὲ τῆς ἀλλοιώσεως καὶ τῆς ἴσης ἐκείνης καλουμένης κράσεως ἐπιγενομένης, ἐπεὶ τὸ αἰσθάνεσθαι ἀλλοιώσει τινὶ τῶν αἰσθήσεων γίνεται, οὐκ ἔσται τῆς ἴσης ἐκείνης, ὥσπερ οὐδὲ τῆς φυσικῆς οὐδεμία κράσεως αἴσθησις, οὐδὲ ὁδύνη λυποῦσα τὴν αἴσθησιν. ^[5]

Febr 12 12 Γέγονε γὰρ ὥσπερ ἐκ φυσικῆς τῶν μορίων διάθεσός τε καὶ κρᾶσις, ἥς οὐδεμία παρὰ τοῦ ἔχοντος αἴσθησις, τοῦ μηδεμίαν αὐτοῦ τινος εἰς ἑαυτὸν γίνεσθαι δρᾶσιν, καὶ ὥσπερ ἕξις τις τοῖς μορίοις ἐμπεφυκυῖα, ὅθεν καὶ τοῦ ὀνόματος ἔτυχεν, ἐκτικὸς πυρετὸς καλουμένη παρ' ἱατροῖς. Τούτων τοίνυν οὕτω διωρισμένων, ἐντεῦθεν ἐστὶν ἰδεῖν, ὅτι ὥσπερ οὐκ ἔστι κυρίως εἰπεῖν τὸ μέλαν, ὅτε λευκαίνεται, ταῦτόν δὲ εἰπεῖν, ὅτε ὑπὸ τὴν κίνησιν ἔτι καὶ ἐν τῷ μεταξὺ ἐστὶ τῆς κινήσεως, ὅτι μετέβαλεν εἰς λευκόν, τῷ τὸ λευκαίνόμενον ἔτι μὴ λελευκάσθαι, καθάπερ οὐδὲ λευκανθὲν καὶ ἐν τῷ εἰς ὃ τῆς κινήσεως ὃν λέγοιτ' ἂν ἀμηγέπη μέλαν, τῆς μελανίας πάντη φθαρείσης, οὕτως οὐδὲ τὸν ἐπὶ πνεύμασι καὶ χυμοῖς σηπομένοις ἀναπτόμενον πυρετόν λέγειν δίκαιον παρὰ φύσιν θερμασίαν εἰς πυρώδη μεταβάλλουσιν. ^[10]

Febr 12 14

Τὸ γὰρ μεταβάλλον οὐ μεταβέβληκεν, εἰ μή τις λέγειν ἐθέλει πᾶν τὸ μεταξύ εἶδος καὶ πᾶσαν ἀπόστασιν πυρώδη καὶ θερμότητα καὶ δυνάμει μόνον οὔσαν, ἐντελεχεία δὲ οὐ· τὸ γὰρ κινούμενον δυνάμει τοῦ πρὸς ὃ κινεῖται, οὐκ ἐντελεχεία· οὐ γὰρ ἂν ἐκινεῖτο, ἀλλ' ἡρέμει, τοιοῦτον ἐντελεχεία ὄν, οἷον τὸ πρὸς ὃ κινεῖται· ἄλλως γὰρ κινούμενον τὸ αὐτό, καὶ μὴ κινούμενον κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ ἐν τῷ αὐτῷ γ' εἴη ἂν, ὅπερ ἀντίφασις· ὃ γε μὴν ἐκτικὸς πυρετὸς ἔστι μὲν ὡς τὸ κατὰ φύσιν θερμὸν εἰς τὸ πυρῶδες μεταβάλλον, ἔστι δὲ ὡς οὐ. Εἰ μὲν γὰρ τὸ θερμὸν ἀντὶ τῆς ποιότητος νοηθεῖν τε καὶ ληφθεῖν, οὐκ ἔστι· τὸ γὰρ πυρῶδες ἐκεῖνο θερμὸν οὐδαμῶς ἔστι τὸ κατὰ φύσιν θερμόν· εἰ δ' ἀντὶ τοῦ ὑποκειμένου, καὶ μάλα· τὸ γὰρ ἐν τῷ ἐκτικῷ μεταβάλλον πυρετῷ, ποιόν, ἀλλ' οὐ ποιότης ἐστὶ, καὶ τὸ τοιοῦτον οὐ θέρμη, θερμὸν δὲ λέγεται, οὐδ' αὖ πυρετός, ἀλλὰ μᾶλλον πυρέσσον· χρῶνται δ' ὁμοίως οἱ ἰατροὶ ταῖς τοιαύταις τῶν λέξεων ἔστιν ὅτε, καὶ οὐκ ἄνευ ἴσως αἰτίας καὶ λόγου. ^[5]

Febr 12 16 Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῷ μεταξύ τῆς τοιαύτης ἀλλοιωσεως ἄπειρα δήπου τὰ εἶδη, καθάπερ ἐν τοῖς φυσικοῖς δέδεικται, μὴ τυχόντα ὀνόματος, ἔδει τὸν ἰατρόν, περὶ ἐκείνων λόγον ποιούμενον, τῷ τοῦ ἄκρου, πρὸς ὅπερ ἡ κίνησις, ὀνόματι ταῦτα καλεῖν, περὶ παντὸς ἀπλῶς λέγοντα πυρετοῦ, ὅτι τὸ κατὰ φύσιν θερμόν ἐστι πρὸς τὸ πυρῶδες μεταβάλλον. Ἀληθεύει δὲ μᾶλλον, εἴτις ἐθέλοι λέγειν τὸ τοιοῦτον περὶ τοῦ ἐκτικοῦ, καθάπερ εἴρηται, πυρετοῦ. Ἐπιστάσεως δὲ ἄξιον, ὅτι ὁ πυρετὸς οὐκ ἔστιν οὐδενὸς ἢ μόνων τῶν σώματος, ἀ καὶ κυρίως ἔστι τε καὶ λέγεται ἔμψυχα· οὔτε γὰρ τὸ ἐν ἡμῖν πνεῦμα κυρίως, οὔθ' οἱ χυμοί, μόνον δὲ πυρέττει τὰ τοῦ σώματος μόρια, ἅπερ καὶ ὄργανα τῶν παρ' ἡμῖν εἰσιν ἐνεργειῶν, εἰκότως. ^[5]

Febr 13 2 Ὡς γὰρ ἡ ὑγεία, διάθεσις φυσικὴ τις οὔσα τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, δι' ἧς τελείως ὁ ἄνθρωπος τὰς ἑαυτοῦ προσηκούσας ἐνεργείας ἀποτελεῖ, ἐν τοῖς μορίοις ἐστὶ τοῦ σώματος, ὧν αἱ ἐνέργειαι· χυμοὶ δὲ καὶ πνεύματα ποιητικὰ ταύτης αἷτια, τὰ μὲν ὡς ὄργανον καθόλου καὶ γενικὸν τῆς ψυχῆς, οἱ δὲ ὡς ὕλη τῶν μορίων, ἐξ ὧν αὐξεται τε καὶ τρέφεται· οὕτω καὶ ἡ νόσος, ἧς εἶδος ὁ πυρετός, διάθεσις παρὰ φύσιν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, ὑφ' ἧς ἐν ταῖς ἐνεργείαις καθ' αὐτὸ καὶ πρώτως αἰσθητὴ γίνεταί βλάβη, ἐν τοῖς αὐτοῖς ἔσται μορίοις τοῦ σώματος, ὧν αἱ ἐνέργειαι· τὰ γὰρ ἐναντία ἐν τῷ αὐτῷ πέφυκε γίνεσθαι. Πνεῦμα δὲ καὶ χυμοὶ ποιητικὰ μᾶλλον, ἀλλ' οὐχ ὑλικά νόσου καὶ πυρετῶν αἷτια. ^[10]

Febr 13 3 ἄλλως τε νόσον καὶ ὑγείαν, πάθη τῶν τοῦ ἐμψύχου, ἢ ἔμψυχα, ὄντα, δεῖ ὡς ἐν ὑποκειμένοις εἶναι τοῖς ἐμψύχοις· μόνον δὲ τῶν ἐν ἡμῖν ὄντων τὰ μόρια ἔμψυχα· πνεύματα γὰρ καὶ χυμοὶ ἄψυχα, μήτε τρεφόμενα, μήτ' ἄλλην τινὰ φυσικὴν ἐνεργείαν ἔχοντα· ὥστε πᾶς πυρετός, εἴτ' ἐφήμερος, εἴτ' ἐπὶ χυμοῖς ἀναπτόμενος σηπομένοις, εἴτε καὶ ἐπτικὸς ἐν τοῖς μορίοις ἐστὶ τοῦ σώματος, κἂν οἱ μὲν γίνωνται ἔτι καὶ ἐν τῷ γίνεσθαι τὸ εἶναι ἔχωσιν, ὃ δ' ἐκτικὸς, γεγωνὼς ἤδη, οὐκέτι γίνεταί, οὐδ' ἐν τῷ γίνεσθαι τὸ εἶναι ἔχει. Ταῦτ' ἄρα καὶ πυρέττειν μὲν φαμεν τὰ μόρια, καὶ θερμαίνεσθαί τε καὶ τεθερμάσθαι· τὸ γὰρ πυρέττον ἅπαν ἢ θερμαίνεται, ἢ τεθέρμαστα· οὐχ ἅπαν δὲ τὸ θερμαινόμενον ἢ καὶ τεθερμασμένον πυρέσσει τοῦτο τὸ μόριον, ὅτω χυμὸς ἢ πνεῦμα πυρετῶν αἷτια, αἷτια γε μὴν ὡς ποιητικά. ^[5]

Febr 14 1 Ἐκ δὲ τούτων φανερόν, ὅτι τῶν πυρετῶν οἱ μὲν εἰσι γινόμενοι, οἱ δὲ γεγονότες, ὥσπερ καὶ τῶν νόσων αἱ μὲν εἰσι γεγонуῖαι, αἱ δὲ γινόμεναι, ὧν τὸ μὲν γέγονε, τὸ δὲ γενήσεται· καὶ οὕτω λέγω, ὅτι καὶ οὕτω ὄντες τινὲς εἰσιν, ἐσόμενοι δέ, ἐκ τῆς κατὰ τὸ σῶμα διαθέσεως. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν ἄλλοις, ρηθήσεται δ' ἴσως σὴν χάριν καὶ μετρίως ἐν τοῖς ἐξῆς. Οὕτω μὲν οὖν καὶ περὶ τούτου διώρισταί. ^[5]

Febr 14 2 Καίρως δ' ἂν εἴη λοιπὸν ἐπὶ τὰ ἐξῆς τρέψαι τὸν λόγον. Καὶ πρῶτον μὲν περὶ τῶν ἐν ἡμῖν ρητέον· ὑγρά δὲ ταῦτα καὶ πνεύματα καὶ στερεά· ἐπειδὴ περ ἀνωτέρω τούτων ἐμνήσθημεν· ἔπειτα καὶ περὶ αἰτίων ἐν γένει, καθ' εἰρμόν τινα τοῦ λόγου προβαίνοντος. Τριῶν τοίνυν ἐν ἡμῖν ὄντων,

στερεῶν, ὑγρῶν καὶ τῆς ἀερώδους οὐσίας, καὶ τῶν μὲν μορίων τοῦ ἡμετέρου σώματος ὄντων τῶν στερεῶν, τῶν δὲ χυμῶν τῶν ὑγρῶν, τοῦ δὲ φυσικοῦ πνεύματος τῆς ἀερώδους οὐσίας, συμβαίνει τὴν παρὰ φύσιν θερμότητα ἄλλοτε μὲν ἐξ ἄλλου τῶν εἰρημένων ἄρχεσθαι, ἐπινέμεσθαι δὲ καὶ συνδιατιθέναι τῷ πεπονθότι τὰ λοιπὰ δύο γένη, εἰ μὴ φθάσειε λυθῆναι πρότερον καὶ διαφορηθῆναι· κἀντεῦθεν τρεῖς ἡμῖν καὶ παρὰ τὴν ὕλην διαφοραὶ τῶν πυρετῶν ἀναφαίνονται. ^[5]

Febr 15 2 Μία μὲν, καθ' ἣν ἡ ἀερώδης μὲν οὐσία μόνη τεθέρμασται ἱκανῶς, τὰ δὲ ὑγρά καὶ τὰ στερεὰ θερμαίνεται μὲν καὶ αὐτὰ ἔτι, τεθέρμασται δὲ οὐδέπω· διαφέρει γὰρ οὐ μικρῶς τὸ θερμαίνεσθαι τοῦ τεθερμάσθαι· τὸ μὲν γὰρ γίγνεται, δυνάμει τέ ἐστι ξυμπεφυρμένον αἰεὶ καὶ οὐπω ἐντελεχεῖα· τὸ εἶναι ἔχει, τὸ δὲ γέγονε μὲν ἤδη, καὶ οὔτε δυνάμει ξυμπέφυρται, καὶ ἐνεργεία ἐστίν· ἄλλη δέ, καθ' ἣν τῶν ὑγρῶν μὲν ἡ οὐσία τεθέρμασται, τεθέρμασται δὲ οὐπω οὐθ' ἡ ἀερώδης οὐσία, οὔτε τὰ στερεὰ· θερμαίνεται γέ μὴν ἔτι καὶ οὐπω τεθέρμασται· τρίτη δὲ καὶ ἐσχάτη, καθ' ἣν τεθέρμασται μὲν ἤδη τὰ στερεὰ, τὰ δ' ἄλλα θερμαίνεται μὲν, οὐ τεθέρμασται δέ. Ἡ προτέρα μὲν οὖν τῶν διαφορῶν τοὺς ἐφημέρους, ἡ δὲ δευτέρα τοὺς ἐπὶ χυμοῖς σηπομένοις ἐναπτομένους, ἡ δὲ τρίτη τοὺς ἐκτικοὺς ἀνέδειξε πυρετούς. ^[10]

Febr 16 1 Γένοιτο δ' ἂν τὰ ρηθέντα σοι δῆλα, ἐπεξιόντι μὲν καὶ ἅπερ ἡμεῖς εἰς τὴν τούτων σαφῆναιεν θήσομεν παραδείγματα, ἐν ᾧ περὶ διαφορᾶς πυρετῶν λέγομεν, οὐχ ἥττον δὲ καὶ τὸ παρὸν ἀναλεγομένῳ παράδειγμα, Ἰπποκράτει καὶ Ἀρεταίῳ προσευρεθέν, τοῖς ἄρτι ρηθεῖσιν ὡς οἰκειότατον. Προκείσθω γὰρ ἡμῖν εἰς θεωρίαν τὸ βαλανεῖον, καὶ θεωρῶμεν ὅσας ἔχει διαφερούσας ἀλλήλων φύσεις, ἐξ ὧν συνίσταται, καὶ ὅπως ἔχει ἢ δύναντ' ἔχειν πρὸς θέρμανσιν. ^[5]

Febr 16 3 Οὐκοῦν τρεῖς οὐσίαι διάφοροι τοῦ βαλανείου συστατικοί· τοῖχοι, ὕδωρ, καὶ ὁ ἐντὸς ἐγκεκλεισμένος καὶ ἐμπεριεχόμενος ὑπὸ τῶν τοίχων ἀήρ· ἀκολουθοῦσι δὲ τοῖχοι μὲν τοῖς ἐν ἡμῖν στερεοῖς, χυμοῖς δὲ ὕδωρ, ἀήρ δὲ πνεύμασι· καὶ θερμαινέσθω ὁ ἐμπεριεχόμενος ὑπὸ τοῦ βαλανείου ἀήρ, μηδενὸς ἄλλου τουτῶν ρηθέντων ἐκείνῳ συνθερμαινομένου· δυνατόν δὲ τὸ τοιοῦτον οὐ μόνον τῇ ἐπινοίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ γενέσθαι τῷ πράγματι· τεθερμασμένου δὲ τοῦ ἀέρος, θερμαίνεται πρῶτον μὲν δὴ τὸ ἐν τῷ βαλανεῖῳ ὕδωρ· τοῦτο γὰρ λεπτομερεστέρας οὐσίας καὶ εὐπαθεστέρας, ἥπερ ὁ τοῖχος· ἔπειθ' ὁ τοῖχος. Καὶ τοῦτο τῆς προτέρας ἂν εἴη τῶν πυρετῶν διαφορᾶς τὸ παράδειγμα, καθ' ἣν ἐλέγομεν τοὺς ἐφημέρους ἀναφαίνεσθαι πυρετούς, ἐναπτομένης μὲν καὶ τεθερμασμένης ἤδη τῇ παρὰ φύσιν θερμότητι τῆς ἀερώδους οὐσίας, ταῦτόν δὲ εἶπεῖν τοῦ πνεύματος, τῶν δὲ χυμῶν καὶ τῶν μορίων ἔτι θερμαινομένων. ^[5]

Febr 16 5 Πάλιν τεθερμάσθω πρῶτον τὸ ἐν τῷ βαλανεῖῳ ὕδωρ· οὐκοῦν θερμανθέντος ἐκείνου, θερμαίνεται μὲν αὐτίκα καὶ ὁ ἀήρ, ἔπειτα δὲ καὶ ὁ ἐμπεριέχων ἐκείνον τοῖχος· μήπω δὲ τεθερμάσθω, ἀλλ' ἔτι θερμαινέσθω· καὶ τὸ παράδειγμα τῆς δευτέρας ἂν εἴη τῶν πυρετῶν διαφορᾶς, καθ' ἣν ἐλέγομεν τοὺς ἐπὶ χυμοῖς σηπομένοις ἀνάπτεσθαι πυρετούς, τεθερμασμένων μὲν τῶν ὑγρῶν, τῶν δ' ἄλλων ἔτι θερμαινομένων. Ἔτι, τεθερμάσθω πρῶτον ὁ τοῖχος τοῦ βαλανείου, καὶ μετὰ τοῦθ' ὁ ἀήρ καὶ τὸ ὕδωρ ἐκείνῳ ξυνθερμαινέσθω· κἀντεῦθεν ἡ τρίτη καὶ τελευταία τῶν πυρετῶν ἐξεικονισθήσεται σοι διαφοράν, καθ' ἣν οἱ ἐκτικοὶ πυρετοὶ, τεθερμασμένων μὲν ἤδη τῶν στερεῶν, τῶν δ' ἄλλων ἔτι θερμαινομένων, συνίστανται. ^[5]

Febr 17 1 Φανερόν μὲν οὖν διὰ τούτων καὶ ὡς τρία μόνα τὰ ἐν ἡμῖν, ἐν οἷς ἡ παρὰ φύσιν θερμότης, μόρια, χυμοί, πνεύματα· τὰ αὐτὰ δὲ καὶ παρ' Ἰπποκράτει ἴσχοντα, ἰσχύμενα καὶ ἐνορμῶντα καλεῖται, ἴσχοντα μὲν τὰ μόρια, ἃ καὶ στερεὰ προσαγορεύεται, ἰσχύμενα δὲ οἱ χυμοί, ἐνορμῶντα δὲ γέ τὰ πνεύματα, ἕκαστον ἐκ τῆς ἰδίας δυνάμεως τὴν προσηγορίαν ἀρμόζουσιν εἰληφός. Ἰσχει μὲν γὰρ καὶ κατέχει τὰ στερεὰ, ἐνίσχεται δὲ καὶ ἐμπεριέχεται ὑπὸ τούτων τὰ

ὕγρα τε καὶ διαρρέοντα, ταῦτόν δὲ εἰπεῖν οἱ χυμοί, ὁρμᾶ δὲ τὰ ἐν ἡμῖν πνεύματα, λεπτομερεστάτης οὐσίας ὄντα καὶ θερμοτάτης, καὶ ῥᾶστα διὰ πάντων χωροῦντα τῶν μορίων τοῦ σώματος. ^[5]

Febr 18 1 Φανερόν δὲ καὶ ὡς τρία μόνα τὰ γένη τῶν πυρετῶν, καὶ οὔτε πλείω, οὔτε ἐλάττω· ἐφήμεροι δηλαδή καὶ οἱ ἐπὶ χυμοῖς ἀναπτόμενοι σηπομένοις, ἔτι δὲ καὶ οἱ ἐκτικοὶ καλούμενοι πυρετοί. δεχόμενά γε μὴν καὶ ταῦτα πλείους διαφοράς, τὴν τε παρὰ τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἥττον τῆς παρὰ φύσιν θερμότητος, ἣν δὴ καὶ οὐσιώδη πυρετῶν λέξομεν εἶναι διαφοράν, καθ' ἣν μεγάλους τε καὶ μικροὺς ὀνομάζομεν πυρετούς, καὶ τὴν παρὰ τὸν τῆς κινήσεως τρόπον, καθ' ἣν βραδεῖς τε καὶ ταχεῖς λέγονται πυρετοί, καὶ διαλείποντες καὶ μή, ἔτι δὲ καὶ τὴν παρὰ τὰ ξυμπτώματα τῆς παρὰ φύσιν θερμότητος, ἐξ ὧν, ὡς ἐκ σημείων, ἢ διάγνωσις, ὁποῖός ποτ' ἂν ὁ πυρετὸς εἴη, τοῖς ἱατροῖς εἴωθε γίγνεσθαι, καθ' ἣν εἰώθαμεν λέγειν τῶν πυρετῶν τοὺς μὲν ἐξερυθρούς, τοὺς δὲ ἐξώχρους, ἄλλους πελίους, καὶ ἄλλους ἄλλως. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν τῷ περὶ διαφορᾶς πυρετῶν εἰρήσεται καὶ σαφέστερον· εἰρήσθω δὲ καὶ νῦν ὀλίγ' ἄττα σὴν χάριν, εἰ καὶ παρεκβατικώτερον τὸν λόγον ποιούμεθα. Φανερόν τοίνυν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ῥᾶστα μὲν πάντων ἀνάπτεται τε τὸ πνεῦμα καὶ τάχιστα διαλύεται, ἥττον δὲ οἱ χυμοί, ἔτι δὲ ἥττον τὰ μόρια. ^[15]

Febr 19 1 Ταῦτά τοι καὶ ἀπὸ τυχούσης σχεδὸν αἰτίας φαύλης καὶ ἀμυδρᾶς ὁ ἐφήμερος γίνοιτ' ἂν, καὶ ἀπογίνεται δὲ ῥαδίως, τοῦ ἀναφθέντος ῥᾶστα διαφορηθέντος πνεύματος. Οἱ δ' ἐπὶ χυμοῖς ἀναπτόμενοι σηπομένοις οὐκ ἀπὸ φαύλης τινὸς αἰτίας γίνονται πυρετοί· στερεωτέρα γὰρ ἢ τῶν χυμῶν φύσις καὶ ἀντιπράττουσα μᾶλλον, ἥπερ τὰ πνεύματα, καὶ ἄλλος ἄλλου στερεωτέραν μᾶλλον καὶ ἀντιπράττουσαν ἔχει φύσιν, ὡς ἐν τοῖς ἐξῆς εὖ ἄγαν εἰσόμεθα, δυσκόλως τε ἀπογίνονται τοῖς αὐτοῖς πάλιν λόγοις, καὶ μᾶλλον ὅσοι περ ἐπὶ στερεώτερον χυμοῦ ἀνάπτονται. ^[5]

Febr 19 3 Οἱ γε μὴν ἐκτικοὶ καὶ δυσκολώτατα γίνονται καὶ δυσκολώτατα ἀπογίνονται· οὐ γὰρ ῥαδίως ἀνάπτεται τὰ μόρια, στερεωτέρας τυχόντα φύσεως, οὔτ' αὖ πάλιν θερμανθέντα, ῥαδίως ἀποβάλλει τὴν θερμασίαν· τὸ γὰρ στερεὸν δυστύπωτόν τε ἅμα καὶ τῆς ἐντυπωθείσης αὐτῷ καὶ μορφῆς καὶ ποιότητος ἄγαν φυλακτικόν, εἰ μή που πρὸς τὴν ἐναντίαν μᾶλλον ῥέπει ποιότητα. Ταῦτ' ἄρα καὶ ἐκτικοὶ κέκληνται πυρετοί, ὡς ἔξεις ὄντες καὶ δυσἀπόβλητοι. Ἐπιστῆσαι δὲ ἄξιον, ὅτι τριῶν ὄντων ἐν γένει τῶν πυρετῶν, ὥσπερ εἵπομεν, ὁ μὲν ἐφήμερος ὑποδιαίρεται πάλιν κατὰ τὴν τῶν αἰτίων διαφοράν, ἥπερ ἐν τῷ πνεύματι τοιαύτην παρὰ φύσιν θερμασίαν πρῶτον ποιεῖ, καὶ οὐ κατὰ τὴν ἐν τῷ πνεύματι κατ' οὐσίαν διαφοράν· τὸ γὰρ πνεῦμα ὁμοιομερές ἐστὶ πάντη, καὶ οὐ τῆς αὐτῆς ἐστὶν ἐτερότητος, ἥσπερ καὶ ὁ χυμός. ^[5]

Febr 20 2 Ὁ δ' ἐπὶ χυμοῖς ἀναπτόμενος πυρετὸς οὐ κατὰ τὴν τῶν αἰτίων διαιρεῖται· ἐν γὰρ ἐστὶν αἴτιον, τὸ συνεζευγμένον δηλαδή, τὸ τὸν τοιοῦτον ἀποτελοῦν πυρετόν, ἢ ἐν τοῖς χυμοῖς μεταβολή τε καὶ σῆψις· ἀλλὰ κατὰ τὴν τῶν χυμῶν ἐτερότητα καὶ διαφοράν ἢ διάφορος ὕλη τῆς σήψεως γίγνεται. Ὁ δ' ἐκτικὸς πυρετὸς κατὰ μὲν τὰ αἴτια οὐδεμίαν ἐπιδέχεται τὴν διαφοράν. ^[5]

Febr 20 3 ὁ γὰρ αὐτὸς διὰ παντός ἐστὶ πυρετός, κἂν ἐκ διαφορῶν γένηται· κατὰ γε μὴν τὴν τῶν μορίων ὑγρότητα, φθειρομένην τε καὶ δαπανωμένην καὶ μαραιομένην ὑπὸ τῆς τούτου διαμονῆς, διαφορὰς πολλὰς ἐπιδέχεται, καθάπερ ἐν τῷ περὶ τούτου λέξομεν λόγῳ. Οὕτω μὲν οὖν τρεῖς αἱ κυριώταται τῶν πυρετῶν, αἷς ἐκ τῆς ἐξ ἡμῖν πρῶτον ὕλης ἢ παρὰ φύσιν ἀνάπτεται θερμασία, διαφοραί, καὶ οὔτε πλείους, οὔτε ἐλάττους· νυνὶ δὲ περὶ ἕκαστον τούτων λέξομεν ἀκριβέστερον. ^[5]

Febr 20 4 Ἀλλὰ πρῶτον περὶ αἰτίων ῥητέον ἐν γένει, ἔπειτα περὶ αὐτῶν κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ λόγου προβαίνοντος. Αἴτιον τοίνυν παρ' ἱατροῖς τὸ πρῶτον ὄν, ἅφ' οὗ γίνεται τις ἐν τῷ ἀνθρωπείῳ σώματι διάθεσις ἢ διαμονὴ διαθέσεως. ^[5]

- Febr 21 2 Πρῶτον μὲν οὖν ὃν εἴρηται διὰ τὸ ἀρχοειδέστερον εἶναι τὸ αἷτιον τοῦ ἰδίου αἰτιατοῦ, καὶ χρόνῳ μὲν ἔστιν ὅτε, φύσει δὲ αἰεὶ πρότερον ὑπάρχον ἐκείνου· ἅφ' οὗ δὲ γίνεται τις ἐν τῷ ἀνθρωπείῳ σώματι διάθεσις, πρόσκειται πρὸς δὲ καὶ τὸ ἡ διαμονὴ διαθέσεως, τὸ μὲν ποιητικόν, τὸ δὲ φυλακτικὸν σημαῖνον ἢ νόσου, ἢ τῆς οὐδετέρας διαθέσεως αἷτιον. Δύο γὰρ τὰ αἷτια παρ' ἱατροῖς, τὸ ποιητικὸν καὶ τὸ φυλακτικόν· οὐχ ἑνὸς δηλαδὴ σώματος, ἀλλὰ πλειόνων, ὑγιεινῶν, νοσερῶν τε καὶ οὐδετέρων, καὶ τούτων πάλιν, τῶν ἀπλῶς τε καὶ ἐν τῷ νῦν, ὥσπερ καὶ τῶν ἀπλῶς, τῶν αἰεὶ τε καὶ ἐπὶ τὸ πολὺ· τὸ γὰρ αἷτιον ἐν τῷ πρὸς τι. ^[5]
- Febr 22 1 Ἀλλὰ πῶς τὸ φυλακτικὸν αἷτιον τὸ ὃν πρῶτόν ἐστι; προτέρα γὰρ ἢ φυλακτὴ ὑγεία τοῦ φυλακτικοῦ ταύτης αἰτίου· δεῖ γὰρ εἶναι τὴν ὑγείαν, εἴτα φυλάττεσθαι· πρὸς δέ, ταῦτα πρὸς ἄλληλα λέγεται· τὸ γὰρ φυλακτικὸν ὑγείας, φυλακτῆς ὑγείας φυλακτικόν, καὶ τὸ ἀνάπαλιν· τὰ τοιαυτὰ δ' ἅμα τῇ φύσει· οὐκ ἄρα τὸ φυλακτικὸν αἷτιον τὸ ὃν πρῶτόν ἐστιν. Ὑγεία μὲν, ἣ τοιαύτη, προτέρα τοῦ φυλάττοντος ταύτην αἰτίου· ὑγεία δέ, ἣ φυλακτὴ, ὑστέρα τοῦ αὐτοῦ φύσει, καὶ οὐ προτέρα. ^[5]
- Febr 22 2 Καὶ τὰ πρὸς ἄλληλα δὲ οὐ πάντα ἅμα τῇ φύσει, ἅμα γε μὴν ἅπαντα φύσει τῇ γε νοήσει· ἄνευ γὰρ θατέρου θάτερον οὐ νενόηται. Ἀλλὰ πάλιν πῶς αἷτιον τὸ φυλακτικὸν ὑγείας ἢ νόσου; οὔτε γὰρ ὑλικόν· ἢ γὰρ ὕλη τοῦ ὅλου ἐστὶ μόριον· καὶ φυλάσσει δὲ οὐχ ἣ ὕλη, ἀλλὰ τὸ εἶδος μᾶλλον ἐκείνου, οὗ ἐστὶν εἶδος. ^[5]
- Febr 23 2 Πρὸς δέ, τὸ συμβεβηκὸς πῶς ἔξει τὸ ὑλικὸν αἷτιον, τὸ ἐξ οὗ; τὸ γάρ, ἐν ᾧ μόριόν ἐστι, καὶ οὐ φυλακτικὸν αἷτιον, οὔτε ποιητικόν, ἐπεὶ περ ἀντιδιήρηται τὸ ποιητικὸν τῷ φυλακτικῷ, οὔτε μὴν εἰδικόν· τὸ γὰρ φυλακτικὸν αἷτιον, περὶ οὗ ὁ λόγος τοῖς ἱατροῖς, ἀλλότριόν τε καὶ ἔξω τοῦ οὗ ἐστὶ, πάντως φυλακτικόν· τὸ δὲ εἶδος ἰδίον τε καὶ τοῦ οὗ ἐστὶν εἶδος οὐσιῶδες γε μόριον· προσέτι καὶ τοῦ εἶδους εἶδος οὐκ ἔστιν· οὕτω γὰρ ἂν εἰς ἄπειρον ἐκπεσούμεθα· ἀλλ' οὐδὲ τελικόν, ὅτι οὐδὲ τὸ τέλος τῆς ὑγείας ἢ νόσου τὸ φυλακτικὸν αἷτιον, μᾶλλον μὲν οὖν ταῦτα τέλος ἐκείνου καὶ διὰ ταῦτα κάκεῖνο. Τὸ φυλακτικὸν εἰς τὸ ποιητικὸν ἀνάγεται δήπου, καὶ πῶς τῆς τοῦ εἰδικοῦ κεκοινώνηκε φύσεως. ^[10]
- Febr 24 1 Τὸ γὰρ ποιητικὸν καὶ φυλακτικὸν δύναται εἶναι, τῆς ἐπιρροίας ἐκείνου συνεχοῦς οὔσης τῷ ἐπιδεκτικῷ· τὸ γὰρ φῶς ποιεῖ μὲν δυνάμει τὰ χρώματα ἐνεργείᾳ χρώματα, γενόμενα δὲ φυλάττει· καὶ ὁ χυμὸς δέ, μορίῳ τινὶ ἐπιρρέων, θερμαίνει μὲν ἐκεῖνο ἢ ψύχει τῇ ἰδίᾳ ποιότητι, θερμανθὲν δέ γε ἢ ψυχθὲν τοιοῦτον ἔτι φυλάττει, εἰ μὴ ἐκείνου γε χωρισθείη· καὶ πάλιν, ἐπιρρέων τινὶ μορίῳ, ἐμφράττει μὲν τοὺς πόρους ἐκείνου καὶ τὰς ὁδούς, εἴτ' ἐμφραχθείσας φυλάττει, τῷ χωρίῳ ἐμφιλοχωρῶν καὶ μὴ μεταβάς, ἢ καὶ διαφορηθεὶς ἢ αὐτομάτως ἢ καὶ ἐπικουρίᾳ τινί. Ἐς τοῦτο δὲ φέρει καὶ ὁ τοῖς ἱατροῖς ἔθος λέγειν, ὅτι τὰ νοσερὰ αἷτια νόσον ἐμποιοῦσι τῷ σώματι καὶ τὴν αὐτὴν ἔτι διαφυλάττουσιν. ^[10]
- Febr 24 3 Ἀληθὲς μὲν οὖν καὶ πάνυ περὶ τοῦ ποιητικοῦ τῆς νόσου αἰτίου, ὥς, εἰ μὴ χωρισθείη τοῦ πάσχοντος, γένοιτ' ἂν ἐκ ποιητικοῦ καὶ φυλακτικόν· οὗ πάντως αἷτιον ἢ τῆς ἐνεργείας τούτου συνέχεια καὶ ἡ ἀντικειμένου μάχη· ὅθεν καὶ ἀμηγέπη τῆς τοῦ εἰδικοῦ κεκοινώνηκε φύσεως, διαφυλάττον τὴν νόσον, ὥς τὸ εἶδος ἐκεῖνο, οὗ ἐστὶν εἶδος. Οὐ πάνυ δὲ ἀληθὲς τὸ αὐτὸ λέγειν περὶ τοῦ ποιητικοῦ τῆς ὑγείας αἰτίου, ὥς τὴν ὑγείαν ἐμποιῆσαν τῷ σώματι, ἐς τὸ φυλακτικὸν ἔπειτα μεταβάλλοι γ' ἂν. ^[5]
- Febr 24 4 Εἰ γὰρ τῆς ἐνεργείας τούτου συνέχεια γένοιτο, τὸ ὑγιασθὲν ἤδη σῶμα εἰς τὴν ἀντικειμένην διάθεσιν ἔξω θήσεται τῇ ἐξ ἧς ἐπηνώρθωτο καταστάσει· αἷτιον δὲ τὸ ποιητικὸν αἷτιον τῆς ὑγείας μᾶλλον ἀνήκειν τῇ νόσῳ ἢ τῇ ὑγείᾳ, τοσοῦτόν τε ἀπὸ θατέρου μέρους τῆς ὑγείας ἀφίστασθαι, ὅσον ἀπὸ θατέρου τῆς αὐτῆς αὐθις ἢ νόσος, ὣν οὐδέτερον ἂν τις εἴποι περὶ τοῦ φυλακτικοῦ τῆς ὑγείας αἰτίου. Τὸ τοίνυν ποιητικὸν καὶ φυλακτικὸν τῆς νόσου γένοιτ' ἂν

αἴτιον, ὡς ἐλέγομεν, καὶ διὰ τοῦτο πρὸς ἐκεῖνό γε ἀναχθήσεται· τό γε μὴν φυλακτικὸν τῆς ὑγείας, κἂν μὴ ποιητικὸν αἴτιον ἢ τῆς αὐτῆς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ, πρὸς τὸ ποιητικὸν ὅμως ἀνάγεται· ἐπανορθωτικὰ γὰρ τετύχηκεν ὄντα τῷ γένει τὰ φυλακτικὰ τῶν αἰτίων, ὡς καὶ Ἀρεταῖος ἐν τῷ περὶ φυλακτικῶν ἀπεφάνητο. ^[5]

Febr 25 1 Ἀπορίας δὲ ἄξιον καὶ πῶς τὸ παρ' ἱατροῖς ἄξιον, τὸ ποιητικὸν ἔστι μόνον καὶ τὸ φυλακτικὸν ὑγείας καὶ νόσου, τὰ μὲν ὑλικά, τὰ δὲ εἰδικά, τὰ δὲ ποιητικά, τὰ δὲ τελικά, ἐξ ὧν ἡμῖν ἐγγίγνεσθαι τὴν εἴδησιν τῆς ὑγείας τε καὶ τῆς νόσου. Κυρίως μὲν ταῦτα τὸ ὑλικὸν οὐκ ἔχουσιν αἴτιον τὸ ἐξ οὗ, συμβεβηκότα γε ὄντα, οἷς οὐκ ἔστι τὸ ἐκ τῆς ὕλης γίνεσθαι. ^[5]

Febr 25 2 ὕλη γὰρ ἔστι τὸ ἐξ οὗ γίνεται τι ἐνυπάρχοντος, καὶ μόριόν ἐστιν οὐσιῶδες τοῦ ἐξ αὐτῆς γενομένου· ταῦτά τοι καὶ ἡ κυρίως ὕλη μόνης ἔστι τῆς συγκειμένης καὶ συνθέτου οὐσίας, οὐ τῶν συμβεβηκότων τινός· ἔχει δ' ὅμως τὸ ὑλικὸν αἴτιον τὸ ἐν ᾧ, τουτί δὲ ἔστι τὸ ὑποκείμενον, ἐν ᾧ ὑγεία καὶ νόσος, πλησιέστερόν τε ὃν καὶ πορρωτέρω· προσεχέστερον μὲν τὸ μόριον, πορρωτέρω δὲ ὁ χυμός, ἔτι δὲ πορρωτάτω γε τὸ στοιχεῖον. Διὸ κακῶς λέγουσι τῶν ἱατρῶν οἱ νόσον τινὰ φασιν ἐξ ὕλης γε γίνεσθαι, καθάπερ τὸν ἐπὶ χυμοῖς σηπομένοις πυρετὸν ἐκ χυμοῦ· οἷον τριταῖον μὲν ἐκ ξανθῆς, τεταρταῖον δ' ἐκ μελαίνης χολῆς, ὥσπερ ἐξ ὕλης, κυρίως γίνεσθαι· οὐ γὰρ ὑλικὸν ὁ χυμὸς τῶν τοιούτων, ἀλλὰ ποιητικὸν μᾶλλον αἴτιον, ἐξ αὐτοῦ τε γίνεσθαι τὰ τοιαῦτα. ^[5]

Febr 25 3 οὐχ ὡς ἐνυπάρχοντος, ἀλλ' ὡς ἀρχὴν κινήσεως ἔχοντος. Τὸ ποιητικὸν δὲ μὴδὲ τῷ εἶδει ζυμπίπτειν τῷ ὑλικῷ αἰτίῳ πρὸς τῶν φυσικῶν μεμαθήκαμεν· ὥστε ποιητικὰ μόνον, ἀλλ' οὐχ ὑλικά τὰ τοιαῦτα τῶν τοιούτων γένοιτ' ἂν ποτε αἴτια.

Febr 25 5 Εἰ δέ που παρ' ἱατροῖς νόσον ἐξ ὕλης γίνεσθαι λέγοιτο, καταχρηστικῶς λέγεται· καὶ ἀντιδιαιροῦσι δέ, τοῦτο λέγοντες, τὸ ἐκ χυμοῦ νόσημα τοῖς μὴδὲν ἔχουσιν αἴτιον, ἢ τοῖς ἔχουσι μὲν, δυσκрасίαν δέ, ἢ φαύλην διάπλασιν· ὧν οὐδέτερον ὕλη λέγεται, οὐχ ὅτι χυμὸς ὕλη, ἐξ ἧς ἐνυπαρχούσης ὁ πυρετὸς γίνεσθαι, ἀλλ' ὅτι ὑλικὸν τι πρᾶγμα καὶ ὑποκείμενον διαστάσει. Παρὰ δὲ ταῦτα καὶ ἄλογον τὸ τὴν ὑγείαν τε καὶ τὴν νόσον ὡς ἐν ὑποκειμένῳ τῷ χυμῷ οἶεσθαι εἶναι, ἴν' ὁ χυμὸς, ἔτι μένων χυμὸς καὶ μήπω μεταβαλὼν εἰς μόριον, ὑποκείμενον εἴη νόσου τε καὶ ὑγείας κατὰ τὴν ἑαυτοῦ ὕπαρξιν, ὥσπερ τὸ μόριον· οὗ γὰρ οὐδεμία γένοιτ' ἂν ἐνέργεια τελεία ἢ ἀτελής, τούτου τίς γένοιτ' ἂν ὑγεία καὶ νόσος; Χυμὸν δὲ μηδεμιᾶς μετέχειν ψυχικῆς ἐνεργείας οὐκ ἔστιν, ὅς ἀμφιβάλλει. ^[5]

Febr 25 7 Δυνάμει γε μέντοι ὁ χυμὸς ὑποκείμενος ὑγείας καὶ νόσου, ὥσπερ ἔστι καὶ δυνάμει τὰ μόρια, εἰς ἃ μεταβάλλει, τροφή γινόμενα ἐκείνοις δι' ἀλλοιώσεως, ἢ ὡς ἐξ οὗ τὰ μόρια γέγονεν, ὡς ἐκ δευτέρου στοιχείου. Λέγοιτο δ' ἂν ἔτι νόσος ἐν χυμῷ καὶ ὑγεία, ὡς ἐν ποιητικῷ τούτων αἰτίῳ, καὶ οὐχ ὡς ἐπιδεκτικῷ, καθ' ὃ τὰ ἀποτελέσματα ἐν τῷ ποιοῦντι, καὶ ὁ ἀνδριάς ἐν τῷ ἀνδριαντοποιῷ. ^[5]

Febr 25 9 Καὶ αἱ κρίσεις δὲ καὶ αἱ διαπλάσεις καὶ αἱ δυνάμεις, ἃς τῶν ἱατρῶν ἔνιοι ὑγείας καὶ νόσου φασὶν εἰδικὰ αἴτια εἶναι, καταχρηστικῶς ἐκείνων εἰδικὰ αἴτια λέγεται· εἶδος γὰρ εἶδους οὐκ ἔστιν, ὡς μικρῷ πρόσθεν ἐλέγομεν· κράσεις μέντοι καὶ διαπλάσεις εἶδη ὑλικά πως ὑγείας καὶ νόσου αἴτια· οὐ γὰρ ἔστιν ἡ κρᾶσις ἢ ἡ διάπλασις ὑγεία καὶ νόσος, ἀλλ' ἡ ἐν ἐκείναις εὐκрасία ἢ δυσκрасία καὶ ζυμμετρία ἢ δυσκрасία καὶ ζυμμετρία ἢ ἀμετρία, ὥστε ὑγεία καὶ νόσος εἶδη εἶδеси προστιθέμενα. Καὶ αἱ τῆς ψυχῆς δὲ δυνάμεις μετὰ τὴν ὑγείαν τε καὶ τὴν νόσον ἐν τῷ σώματι χρηστῶς ἢ φαύλως ἐργαζόμεναι, δοκοῦσί πως ἐκείνων εἰδικὰ αἴτια· τὸ γὰρ ἐπιγιγνόμενόν τῳ δοκεῖ καὶ εἶδος ἐκείνου, ᾧ ἐπιγίνεται. ^[5]

Febr 25 11 Πρότερα μὲν οὖν κράσεις καὶ διαπλάσεις, μετὰ δὲ ὑγεία καὶ νόσος, καὶ τρίτα γε αἱ δυνάμεις, ἅπαντα εἶδη ὑγείας γε μὴν καὶ νόσου, τὰ μεταξὺ τοῖν δυοῖν, τῶν μὲν προτέρων εἰδικὰ, τῶν δὲ

τελευταίων ὑλικά πως εἰσίν, ὡς εἴρηται, αἷτια. Καὶ μὲν δὴ τὰς ἐνεργείας οὐδεὶς ἐστὶν ὃς ἀμφιγνοεῖ ὑγείας καὶ νόσου τελικὰ εἶναι αἷτια· διὰ γὰρ τὴν ἀτελῆ ἢ νόσος ἐνέργειαν, ὥσπερ καὶ διὰ τὴν τελείαν καὶ εὖ ἔχουσιν ἡ ὑγεία. ^[5]

Febr 25 13 Ἐναπολαμβάνοντες οὖν τὴν ἀπορίαν φαμέν, ὅτι κἂν ἢ τὰ τοιαῦτα καὶ ὑλικά καὶ εἰδικὰ καὶ τελικὰ ὑγείας καὶ νόσου αἷτια, λόγος γε μὴν περὶ τούτων εἰδήσεως τε καὶ ἀποδείξεως οὐκ ἔστι τῷ ἱατρῷ, οὐδ' ἢ ἱατρὸς λόγον ποιεῖται· λαμβάνει γὰρ ταῦτα ἀνυποδείκτως παρὰ τοῦ φυσικοῦ φιλοσόφου, καὶ ὥσπερ ἀρχὰς ἀνυποδείκτους τῆς οἰκείας ὑποτίθησι τέχνης. Περὶ δὲ τῶν ποιητικῶν καὶ φυλακτικῶν αἰτίων ὑγείας καὶ νόσου λόγον ὅτι πλεῖστον ποιεῖται, καὶ δι' ἀποδείξεως ἐκ τῶν οἰκείων ἀρχῶν ἀνιχνεύει τε καὶ συλλογίζεται περὶ τούτων, καὶ εὕρισκεῖ ὅποια ἄττα καὶ ὅσα ἐστί. ^[5]

Febr 25 14 Ταῦτά τοι τὸ παρ' ἱατροῖς αἷτιον, τὸ ποιητικὸν ἐστὶ μόνον καὶ φυλακτικὸν ὑγείας καὶ νόσου καὶ τῆς οὐδετέρας διαθέσεως αἷτιον. Ἰστέον δέ, ὅτι τὸ παρ' ἱατροῖς αἷτιον τριχῶς διαιρεῖται, εἷς τε τὸ ποιητικὸν καὶ τὸ φυλακτικὸν καὶ τὸ προφυλακτικόν. ^[5]

Febr 26 1 Καὶ τὸ ποιητικὸν μὲν ταῖς τρισὶν ἀρμόζει διαθέσεσιν, ἢ τοι ὑγείᾳ καὶ νόσῳ καὶ τῇ οὐδετέρᾳ διαθέσει· τὸ δὲ φυλακτικὸν ταῖς δυσὶν, ὑγείᾳ καὶ νόσῳ· τὸ δὲ προφυλακτικὸν μόνῃ τῇ οὐδετέρᾳ. Διαφέρει δὲ τῷ τὰ μὲν κατὰ βραχὺ τὰς ἐπανορθώσεις ποιεῖσθαι, πρὶν ἀθρόον ἀπαντῆσαι τὸ βλάβος, τὸ δὲ καὶ τοῦ βλάβους, πλὴν ἀναισθήτως πως, ἀναντήσαντος. ^[5]

Febr 26 2 Τὰ γὰρ φυλακτικά οὐ προφυλακτικά τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι κακοῦ καὶ τῆς νόσου, τὸ εἶναι ἐχούσης ἐν τῷ ἰδίῳ αἰτίῳ, ὃ δὴ τὸ σῶμά πως διατίθῃσιν. ἀλλὰ φυλακτικά τῆς παρούσης ὑγείας καὶ τοῦ ὑγιεινοῦ σώματος, ἐν ᾧ οὐδαμῇ οὐδαμῶς οὐθ' ἀπλῶς, οὔτε περὶ τῆς νόσου οὐδέν. Ταῦτ' ἄρα, τὰ μὲν φυλακτικά τῆς ὑγείας καὶ τῆς παρούσης κατασκευῆς, τὰ δὲ προφυλακτικά τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι κακοῦ καὶ τῆς νόσου πρὸς τῶν ἱατρῶν ὀνομάζεται. ^[5]

Febr 26 4 Ἐκ δὲ τούτων ἀπάντων φανερόν γεγενεν, ὡς τὸ παρ' ἱατροῖς αἷτιον τὸ πρῶτον ὃν ἐστὶν, ἀφ' οὗ γίγνεται τις ἐν τῷ ἀνθρωποῦ σώματι διάθεσις ἢ διαμονὴ διαθέσεως· ἐξῆς δ' ἂν εἴη λέγειν ὅποσα καὶ οἷα παρ' αὐτοῖς πάλιν τὰ αἷτια. Τῶν οὖν αἰτίων εἴθ' ὑγιεινά, εἴτε νοσώδη, εἴτε οὐδέτερα, εἴτ' αὖ πάλιν ποιητικά, εἴτε φυλακτικά, εἴτε προφυλακτικά, τὰ μὲν προκατάρχοντά τε καὶ προκαταρκτικά, τὰ δὲ προηγούμενα, τὰ δὲ συνεζευγμένα πρὸς ἱατρῶν κέκληται. ^[5]

Febr 27 2 Καὶ προκαταρκτικά μὲν ἐστὶ τὰ παρὰ τὴν οὐσίαν ὄντα τοῦ σώματος, ἔξωθὲν τε προσπίπτοντα καὶ ἀλλοιοῦντα τὸ σῶμα μεγάλως καὶ μεταβάλλοντα, ὧν τὰ μὲν ἐξ ἀνάγκης ἀλλοιοῖ τὸ σῶμα καὶ μεταβάλλει, οἷς ἀδύνατον αὐτῷ μὴ πλησιάζειν, τὰ δὲ οὐκ ἐξ ἀνάγκης· ἐξ ἀνάγκης μὲν ταῦτα, ἐξ ὄντα τῷ γένει· ἐν μὲν ἀήρ καὶ ἅπαν τὸ ὅπως οὖν περιέχον, ἕτερον δὲ ἡρεμία καὶ κίνησις ὅλου τε τοῦ σώματος καὶ κατὰ μόρια, τρίτον ὕπνος καὶ ἐγρήγορσις, τέταρτον τροφαὶ καὶ πόσεις καὶ ὅλως τὰ προσφερόμενα, πέμπτον τὰ ἐκκρινόμενα καὶ ἐπεχόμενα καὶ ἀπλῶς πλησμονὴ τε καὶ κένωσις, ἕκτον τὰ τῆς ψυχῆς πάθη, οἷον θυμός, χαρά, λύπη καὶ ὅσα τοιαῦτα. Καὶ ταῦτα γὰρ παρὰ τὴν οὐσίαν τοῦ σώματος, ὅτι καὶ ἕτερόν τι ψυχὴ τοῦ σώματος. ^[10]

Febr 27 3 Τὰ δὲ μὴ ἐξ ἀνάγκης, ὅσα τε ἀπὸ τύχης καὶ αὐτομάτου, καὶ ὅσα κατὰ προαίρεσιν, οἷον ξίφος ἢ θηρίον ἢ λίθος ἢ κώνειον ἢ κρημνὸς καὶ τᾶλλα τῶν τοιούτων, οἷς ἐξ ἀνάγκης ἐντυχεῖν οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ τύχη τε καὶ τῷ αὐτομάτῳ καὶ τῇ προαιρέσει πολλάκις ἐπέρχεται τε καὶ οὐκ ἐπέρχεται. Ἄφυκτά γε μὴν καὶ τὰ ἐξ ἀνάγκης, καὶ ἀεὶ τούτοις ἐντυγχάνειν ἀνάγκη, εἴ γε ζῆν μέλλει τὸ σῶμα. ^[5]

Febr 27 4 Δεῖ γὰρ τὸν ἄνθρωπον, εἴ γε ζῆν μέλλει, καὶ ἐν ἀέρι τὰς διατριβὰς ὅσαι ὥραι ποιεῖσθαι, καὶ κινεῖσθαι παρὰ μέρος, καὶ ἡρεμεῖν ἢ καθ' ὅλον ἢ κατὰ μόρια, καὶ καθεύδειν ὁμοίως, καὶ ἐγρηγορέναι, καὶ ἐσθίειν, καὶ πίνειν, καὶ πληροῦσθαι, καὶ κενοῦσθαι, καὶ χαίρειν ἢ λυπεῖσθαι, καὶ ὀργίζεσθαι ἢ φοβεῖσθαι, καὶ τᾶλλα πάσχειν, ὅσα παθήματα τῆς ψυχῆς. Προκαταρκτικά μὲν

οὖν τὰ τοιαυτὰ τῶν αἰτίων, ἐξ ἀνάγκης τε ἐπερχόμενα καὶ οὐκ ἐξ ἀνάγκης, ὥς εἴρηται·
προηγούμενα δὲ καὶ συνεζευγμένα τὰ κατὰ τὸ αὐτὸ σῶμα, οἷον ἐμφράξεις, χυμοὶ καὶ κράσεις
καὶ διαπλάσεις. ^[5]

Febr 27 6 Διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων τῷ τὰ μὲν ἀμέσως ἀποτελεῖν τὴν διάθεσιν, ὥς ἡ σῆψις τὸν πυρετόν, τὰ
συζευγμένα· τὰ δὲ ἐμμέσως, ὥς ἡ στέγνωσις ἢ καὶ ἡ ἔμφραξις τὸν πυρετὸν διὰ μέσης τῆς
σηπεδόνης, τὰ προηγούμενα. Τὰ γε μὴν προκατάρχοντα τῶν αἰτίων ἐνίοτε μὲν ἀμέσως
ἀποτελεῖ τὴν ἥν ἀποτελοῦσι διάθεσιν, κἂν τούτῳ τοῖς συνεζευγμένοις αἰτίοις ξυνέρχεται,
ὥσπερ ἡ τοῦ περιέχοντος θερμὴ ἢ καὶ ὑπερβάλλουσά τις κίνησις. ^[5]

Febr 27 7 ἔστιν ὅτε μηδενὸς μεσολαβοῦντος τοῦ δι' οὗ, πυρετὸν ἀφ' ἑαυτῶν ἀνῆψαν καὶ ἀπετέλεσαν, ὥς
ἐπὶ τινων ἐστὶν ἰδεῖν σπανιώτατα γινόμενον πυρετῶν· ἔστι δὲ ὅτε καὶ ἐμμέσως ἢ μόνου
μεσολαβοῦντος τοῦ συνεζευγμένου αἰτίου, ἐν ᾧ καὶ προηγουμένου τόπον ἐπέχει, ὥς ἐπὶ τῶν
πλείστων ἐφημέρων ἐστὶν ἰδεῖν καὶ ἐπ' ὀλίγων τῶν ἐπὶ χυμοῖς πυρετῶν, ἢ καὶ ἀμφοτέρων τοῦ
τε προηγουμένου καὶ τοῦ συνεζευγμένου μεσολαβούντων, ὥς ἐπὶ τινων ἐφημέρων καὶ ἐφ' ὅτι
πλείστων τῶν ἐπὶ χυμοῖς γίνεται πυρετῶν. Παράδειγμα τοῦ προτέρου ἐπὶ μὲν τῶν ἐφημέρων,
ὅθ' ἡ τοῦ ἡλίου θερμότης ἢ κίνησις ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων τὸ ἐν ἡμῖν ἀμέσως πνεῦμα
συνάψει, τούτου δὲ μεσολαβοῦντος, τὴν ἐφήμερον ἀποτελέσει διάθεσιν, ἐπὶ δὲ τῶν ἐπὶ χυμοῖς
πυρετῶν, ὅθ' ἡ τοῦ ἡλίου θερμότης ἢ σφόδρα κίνησις ἢ τροφὴ φαύλη καὶ τὰ τοιαῦτα τὸν χυμὸν
μὲν ἀλλοιώσει καὶ διαφθείρει, καὶ ἀπλῶς ἢ τὴν κρᾶσιν ἢ τὴν διάπλασιν, ἐνὸς δὲ τούτων
μεσολαβοῦντος, ἔπειτα τὸν ἐπὶ χυμοῖς ἀνῆψε καὶ ἀπετέλεσε. ^[5]

Febr 27 9 Παράδειγμα τοῦ δευτέρου ἐπὶ μὲν τῶν ἐφημέρων, ὅθ' ἡ τοῦ περιέχοντος οὐτινοσοῦν ψύξις
πυκνώσει μὲν τὸ δέρμα, διὰ δὲ τῆς τούτου πυκνώσεως τὸ πνεῦμα ἀνάψει, καὶ διὰ τῆς τούτου
πάλιν ἀνάψεως τὴν ἐφήμερον διατελέσει διάθεσιν· ἐπὶ δὲ τῶν ἐπὶ χυμοῖς πυρετῶν, οἰκεῖον μὲν
καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ ἐφημέρου ῥηθὲν προσεχῶς, εἰ διὰ τῆς τοῦ δέρματος πυκνώσεως καὶ τῆς τοῦ
χυμοῦ ἀνάψεως ἢ τοῦ περιέχοντος ψύξις τῶν τοιούτων τινὰ πυρετῶν ἀποτελέσει, οἰκεῖα δὲ καὶ
ἐν οἷς οὐχ ἔν μόνον, ἀλλὰ καὶ πλείω τῶν προηγουμένων λάβοις ἂν αἰτίων. Ἐν γὰρ τοῖς
τοιούτοις τῶν πυρετῶν ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ πολλὰ τῶν τοιούτων ἐμπίπτει προηγούμενα αἷτια. Εἰσὶ
δὲ οἱ τῶν ἱατρῶν προκατάρχουσιν μὲν καὶ προκαταρκτικὴν αἰτίαν φασὶ τοῦ νοσήματος τὴν διὰ
μέσων ἄλλων προηγουμένων αἰτίων ἀποτελέσασαν τὸ νόσημα, τὴν δὲ διὰ μέσης τῆς
συνεζευγμένης μόνης, κἂν ἐσωτερικὴ τις ἦ, κἂν ἔξωθεν πρὸς τῷ πίπτει σῶματι, προηγουμένην,
ἀλλ' οὐ προκαταρκτικὴν αἰτίαν εἶναι φασιν, ὥσπερ καὶ τὴν ἀμέσως ἡντιναοῦν ἀποτελοῦσαν τὸ
νόσημα συνεζευγμένην αἰεὶ, διαφέρουσιν δ' ὅμως τῆς κυρίως προηγουμένης τε καὶ
συνεζευγμένης τῷ τὰς μὲν ἐν τῷ σῶματι εἶναι, τὴν δ' ἔξωθεν προσπίπτειν τῷ σῶματι. ^[10]

Febr 27 11 Καλῶς δ' ἂν καὶ ἀμφοτέροι γέγονεν, εἴπερ οἱ μὲν τὴν τῶν αἰτίων φύσιν πρὸς ἄλληλα, οἱ δὲ τὴν
τῶν αὐτῶν πρὸς τὸ νόσημα σχέσιν τε καὶ ἀπόστασιν θεωροῦντες, διήρουν τὰ αἷτια. Τοσαῦτα
μὲν οὖν καὶ τοιαῦτα τὰ αἷτια, προκαταρκτικά τε ὄντα καὶ προηγούμενα καὶ συνεζευγμένα,
καθάπερ εἴπομεν.

Febr 27 12 Σὺ δέ μοι νόει, καὶ ὅτι τούτων πάλιν τὰ μὲν καθ' αὐτό, τὰ δὲ κατὰ συμβεβηκὸς ἐστὶν αἷτια τῶν
ῶν ἐστὶν αἷτια· καθ' αὐτὸ μὲν, ὅσα τὴν ποιητικὴν ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντα δύναμιν, ἢ δυνάμει, ἢ
ἐνεργείᾳ, κατ' ἐκείνην αἰεὶ καθ' αὐτὸ τὴν αὐτὴν ἀποτελεῖ διάθεσιν ἐν τῷ σῶματι· οἷον, εἰ
βούλει, τὸ πέπερι καὶ τὸ ὄπιον, τὸ μὲν αἰεὶ θερμαίνει καθ' ἣν ἔχει δυνάμει θερμότητα, τὸ δὲ
ψυχραίνει τῇ ἣν καὶ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ κέκτηται ψύξει· κατὰ συμβεβηκὸς δέ, ὅσα μὴ καθ' ἣν
ἔχει δύναμιν, ὅπως ἂν ἔχοι, ἀλλὰ κατ' ἄλλο τι τῶν ἐπισυμβαινόντων ταῖς ἐνεργείαις, τὰς
διαθέσεις ἐργάζονται· ὥσπερ τὸ ψυχρὸν ὕδωρ θερμαίνει μὲν τὸ σῶμα, ἀλλ' οὐ καθ' αὐτό· οὐδὲ
γὰρ ψυχρότης καθ' αὐτὸ τὸ θερμαίνειν, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκὸς κατὰ συμβεβηκὸς δέ, ὅτι τοῦς

πόρους καὶ τὰς ὁδοὺς καταπυκνῶσαν τοῦ σώματος, ὡς πρὸς τρόπον ψυχρῶ, δι' ὧν διαπνεῖται τὸ σῶμα, καὶ διαφορεῖται τὸ ἐν ἡμῖν ἐμφωλεῦον θερμόν, ἐκώλυσε τὴν τοῦ θερμοῦ πρὸς τὰ ἔξω πτησίν τε καὶ φοράν, κάντεῦθεν τὸ σῶμα θερμότερον ἀπετέλεσεν ἑαυτοῦ. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ θερμόν ὕδωρ ψύχει μὲν, ἀλλ' οὐ καθ' αὐτό· ἐπεὶ καὶ οὐ θερμότητος καθ' αὐτὸ τὸ ψυχραίνειν, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκὸς δέ, ὅτι τοὺς πόρους καὶ τὰς ὁδοὺς ἀραιῶσαν τοῦ σώματος, ὡς πρὸς τρόπου θερμῶ, δι' ὧν τὸ ἐν ἡμῖν ἔμφυτον διαφορεῖται καὶ διαπνεῖται θερμόν, ῥαδίαν τὴν ἐκείνου πρὸς τὰ ἔξω φορὰν εἰργάσατο, κάντεῦθεν τὸ σῶμα τῇ τοῦ θερμοῦ διαφορήσει ψυχρότερον ἑαυτοῦ ἀπετέλεσεν. ^[5]

Febr 28 1 Ἐπιστῆσαι δὲ ἄξιον, ὅτι οὐ μόνον ταῦτα τὰ ῥηθέντα αἷτια τῶν νοσημάτων γίνεται αἷτια, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ νοσήματα νοσημάτων ἐτέρων ἐστὶν ὅτε γένοιτ' ἂν αἷτια. Ἐκ γὰρ τοῦ ἐφήμερου, ὥσπερ τινὸς αἰτίου, πυρετὸς ἔστιν ὅτε γίγνεται καὶ σηπεδονώδης ἀμέσως καὶ ἐκτικός, καὶ ἐκ σηπεδονώδους αὖ πάλιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁ ἐκτικός. Εἰ δ' ἐξ ἐκτικοῦ κατὰ τὸ ἀνάπαλιν δυνατὸν γενέσθαι ποτὲ σηπεδονώδη τε καὶ ἐφήμερον, καὶ ἐκ σηπεδονώδους πάλιν ἐφήμερον, ἴσως ἐν τοῖς ἐξῆς θεωρήσομεν. Τοσαῦτα μὲν οὖν ἐν τῷ παρόντι περὶ τῶν αἰτίων ἐν γένει τε καὶ καθόλου. ^[5]

Febr 28 2 Ἐξῆς δὲ περὶ τῶν αἰτίων εἰπεῖν ἀνάγκη, δι' ὧν οἱ πυρετοὶ γίνονται· ἀγνοουμένων γὰρ τῶν αἰτίων, ἐξ ὧν οἱ πυρετοὶ γένοιτ' ἂν, οὐτ' ἀκριβῶς ἂν εἰδείη τις, τίς πότ' ἐστὶν ὁ πρὸ ὀφθαλμῶν πυρετός, οὔτε τὰ συνοίσοντα φάρμακα· ποιητικὰ δὲ ταῦτα ὑγείας, καὶ φθαρτικὰ πυρετοῦ καὶ τῶν αἰτίων ἐκείνου· οὐθ' εὐρεῖν οὐτ' εἰσηγήσασθαι τέχνη τινὶ καὶ μεθόδῳ δυνήσαιτ' ἂν, ὃς δὴ τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου σκοπὸς ἐστὶν ἐξοχώτατός τε καὶ τιμιώτατος. Λέγωμεν τοίνυν, ὅτι τῶν πυρετῶν ἅπαντες, καὶ οἱ ἐφήμεροι, καὶ οἱ ἐπὶ χυμοῖς ἀναπτόμενοι σηπομένοις, προέτι δὲ καὶ οἱ ἐπτικοί, τοῖς προκαταρκτικοῖς αἰτίοις ἀποτελοῦνται καὶ γίνονται, κἂν οἱ μὲν ἀμέσως, οἱ δ' ἐμμέσως, καὶ μᾶλλον τε καὶ ἥττον, ὡς δειχθήσεται, γίνωνται. ^[5]

Febr 29 2 Ἐφήμεροι μὲν γὰρ ἀμέσως μᾶλλον ὑπὸ τῶν προκαταρχόντων γίνονται, ὡς ἐπὶ πολὺ μὲν οἶον προηγουμένου μόνου ἐπεχόντων τόπον, ὅθ' ὑπὸ ἡλιοκαΐας ἢ κινήσεως ἢ θυμοῦ ἢ ἄλλου τοῦ τῶν τοιούτων, πρώτως τὸ ἐν ἡμῖν ἀναφθὲν πνεῦμα διὰ μέσης καρδίας κατὰ τὸ συνεχὲς παντὶ μορίῳ τοῦ σώματος τὴν παρὰ φύσιν ἐκείνην διαδώσει θέρμην. Ἔστι γὰρ πρῶτον ἡ ἡλιοκαΐα ἢ κίνησις προηγουμένου τόπον ἐπέχουσα, εἴτα τὸ ἀναφθὲν πνεῦμα τὸ συνεζευγμένον αἷτιον τοῦ ἐφήμερου, καὶ τρίτον αὐτὸς ὁ ἐφήμερος πυρετὸς τὸ ἀποτέλεσμα τῶν αἰτίων· ἔστι δὲ ὅτε, μεταξὺ τῶν προκαταρχόντων αἰτίων καὶ τοῦ συνεζευγμένου, προηγουμένου παρεμπίπτοντος αἰτίου, ὅταν τὸ μὲν περιέχον ψυχρὸν τὸ δέρμα πυκνώσῃ, ἢ δὲ τοῦ δέρματος πύκνωσις τὸ πνεῦμα ἀνάψῃ, μὴ ἐλκομένης εἴσω τῆς ἐμψυχούσης τε καὶ ῥιπιζούσης τὸ κατὰ φύσιν θερμόν ἀερῶδους οὐσίας διαπνεῖται γὰρ ὅσαι ὥραι τὰ τῶν ζῶων σώματα, τῶν μὲν ἀτμωδῶν καὶ λιγνυδῶν περιπτωμάτων εἰς τὰ ἐκτὸς ἀποχεομένων, ἀντσειρχομένης δὲ τῆς ἀερῶδους οὐσίας καὶ τὸ ἔμφυτον ῥιπιζούσης θερμόν. ^[10]

Febr 29 3 Πυκνωθέντος δὲ τῇ τοῦ περιέχοντος ψύξει καὶ τοῖς ἄλλοις, ὅσα πυκνοῦν εἴωθε, τοῦ δέρματος, ἀνάγκη τὸ πνεῦμα ἀνάπτεσθαι κατὰ τὸν λόγον, ὃν εἵπομεν, κάντεῦθεν τὸν ἐφήμερον γίνεσθαι πυρετόν. Ἔσται γὰρ οὕτω πρῶτον μὲν αἷτιον ἢ τοῦ ὕδατος ἢ τοῦ ἀέρος ψυχρότης προκαταρκτικὸν οὕσα αἷτιον, εἴθ' ἢ τοῦ δέρματος πύκνωσις προηγούμενον αἷτιον, τρίτον δὲ τὸ ἀναφθὲν πνεῦμα τῆς ἐφήμερου διαθέσεως αἷτιον, καὶ τέταρτον αὐτὸς ὁ ἐφήμερος πυρετὸς τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ αἰτίων. ^[5]

Febr 29 5 Διαφέρει δὲ οὐθέν, εἴτε, τῆς στεγνώσεως καὶ πυκνώσεως φαύλης οὔσης καὶ ῥᾶστα διαλυθείσης, ὁ ἐφήμερος γένοιτο μόνος καὶ ἀπογένοιτο πυρετός, μηδεμιᾶς ἐτέρας ἐπιγενομένης ἐν τῷ σώματι διαθέσεως· εἴτε, καὶ μὴ διαλυθείσης, ἢ πρώτως ἢ καὶ μετὰ τὸ πνεῦμα οἱ ἐν ἡμῖν

ἀναφθῶσι χυμοὶ ἢ καὶ τὰ μόρια, καὶ τοὺς σηπεδονώδεις ἢ καὶ ἐκτικούς ἀποτελέσωσι πυρετούς· οὐδὲν γὰρ τοῦτο πρὸς τὸν λόγον, ὃς τὸν ἐφήμερον ἐκ τοῦ περιέχοντος ἔστιν ὅτε διὰ μέσης τῆς τοῦ δέρματος στεγνώσεως ἢ πυκνώσεως λέγει γίνεσθαι. Οἱ δ' ἐπὶ χυμοῖς ἀναπτόμενοι σηπομένοις γίνονται μὲν καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῶν προκαταρκτικῶν αἰτίων ἀεὶ, οὐ μὲν ὡς προηγουμένων αἰτίων τῶν προκαταρχόντων ποτέ, καθάπερ ἐπὶ τινων ἐφημέρων, ἀλλὰ διὰ τινος ἢ τινων τῶν αἰτίων τῶν προηγουμένων τε καὶ συνεζευγμένων· γίνονται γὰρ ὑπὸ προσεχῶν καὶ συνεζευγμένων αἰτίων ἀεὶ, τῶν χυμῶν καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς σήψεων, οὐδέποτε δὲ ὡς ὑπὸ προηγουμένων τῶν προκαταρκτικῶν. ^[5]

Febr 29 7 Καὶ τούτῳ διαφέρουσιν οἱ ἐφήμεροι τῶν ἐπὶ χυμοῖς πυρετῶν, ὅσον ἐν τοῖς αἰτίοις, τῷ τοὺς μὲν καὶ ὑπὸ τῶν προκαταρχόντων αἰτίων, ὡς προηγουμένων, γίνεσθαι τοὺς ἐφημέρους· τοὺς δὲ ὑπὸ τῶν αὐτῶν μὲν ἀεὶ, οὐδέποτε δὲ ὡς προηγουμένων, ἀλλὰ διὰ μέσων τινος ἢ τινων τῶν προηγουμένων αἰτίων, τοὺς ἐπὶ χυμοῖς πυρετούς. Παραιτοῦμαι δὲ ἐνταῦθα τὸν Ἀρεταῖον καὶ ἐτέρους, ἰδίαν εἰπόντας διάγνωσιν τῶν ἐπὶ χυμοῖς πυρετῶν καὶ οὐκ ἀχώριστον τὸ μηδὲν τῶν προκαταρκτικῶν αἰτίων ἡγήσασθαι τῶν τοιούτων πυρετῶν, ὅτι καὶ οὐδετέρῳ τῶν ἄλλων γενῶν τοῦθ' ὑπάρχει, διὰ τὸ τοὺς μὲν ἐφημέρους ἅπαντας ἐπὶ ταῖς προκαταρκτικαῖς αἰτίαις συνίστασθαι, τοὺς δὲ ἐκτικούς, ὅταν ἄνευ τούτων γεννῶνται, μηδὲ ἐξ ἀρχῆς εἰσβάλλειν, καίτοι μηδένοιο οἴου τ' ὄντος, οὐ πυρετοῦ μόνον, ἀλλ' οὐδὲ νοσήματος οὐτινοσοῦν, ἄνευ τινος τῶν προκαταρχόντων ἄρχεσθαι. ^[10]

Febr 30 2 Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἀκριβέστερον ἴσως κἂν τοῖς ἐξῆς θεωρήσομεν. Νῦν δ' ἐπειδὴ οὐχὶ περὶ ἐνὸς εἶδους, ἀλλὰ περὶ πόλλων τε καὶ διαφερόντων λέγομεν πυρετῶν, δίκαιον ἂν εἴη φάναί πρῶτον περὶ τῆς διαφορᾶς αὐτῶν, εἴθ' οὕτω καὶ περὶ τῶν ἄλλων, καθ' εἰρμόν τινα προβαινούσης τῆς ὑποθέσεως. Διαφορὰ τοίνυν πυρετῶν ἢ μὲν οὐσιώδης, ἢ δ' ἐπουσιώδης· καὶ οὐσιώδης μὲν ἢ ἐκ τῆς οὐσίας αὐτῆς τῶν πυρετῶν γινομένη, ἐπουσιώδης δὲ ἢ ἐκ τῶν ἐπισυμβαινόντων τῇ οὐσίᾳ τῶν αὐτῶν, προσεχῶς τε καὶ πόρρω λαμβανομένη. ^[5]

Febr 31 2 Οὐσία μὲν γὰρ πυρετῶν ἢ παρὰ φύσιν θερμότης, καθάπερ εἴρηται· ἢ γὰρ οὐσία τούτων τὸ μᾶλλον ἐπιδέχεται καὶ τὸ ἥττον· ἔστι δὲ καὶ ἐν ὑποκειμένῳ συμβεβηκός τι οὐσα, καὶ μὴ δυναμένη καθ' αὐτὴν εἶναι ἢ καὶ ἐν τῷ ποιητικῷ ταύτης αἰτίῳ. Πρὸς δὲ καὶ τρόπον ἔχει κινήσεως τῇ τοῦ, ἐν ᾧ ἔστι, φύσει τε καὶ ποιότητι, εἴθ' ὑποκείμενον, εἴτε αἴτιον εἴη. ^[5]

Febr 31 3 Ὅτι δὲ καὶ συμπτώματά τινα ἀπεργάζεται. Εἰκότως αἱ μὲν τῶν διαφορῶν οὐσιώδεις εἰσὶ τε καὶ λέγονται, οὐ παρὰ τὸ μᾶλλον τε καὶ ἥττον τῆς παρὰ φύσιν θερμότητος λαμβανόμεναι, καθ' ὅς μικρούς τε καὶ μεγάλους ὀνομάζομεν πυρετούς, οὐ κυρίως μὲν ἐπὶ πολλοῦ πράγματος ὄνομα ποιότητος ἐπιφέροντες, ὅμως δ' οὖν εἰθισμένοι τοῦτο ποιεῖν οὐκ ἐπὶ πυρετῶν μόνων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἄλλων μορίων, ἐν ποιότητι μὲν ἐχόντων τὴν ὑπαρξιν, ὀνομαζομένων δὲ μεγάλων καὶ μικρῶν· αἱ δὲ ἐπουσιώδεις αἱ λοιπαὶ πᾶσαι διαφοραί, αἱ τε παρὰ τὴν ὕλην καὶ τὸ ὑποκείμενον, ἐν ᾧ ἢ παρὰ φύσιν θερμότης καὶ αἱ παρὰ τὸν τῆς κινήσεως τρόπον, ἔτι δὲ καὶ παρὰ τὰ συμπτώματα τῆς παρὰ φύσιν θερμότητος· ταῦτα γάρ, ἢ τε ὕλη, ὅ, τε τῆς κινήσεως τρόπος, καὶ τὰ συμπτώματα ἐπισυμβέβηκε τῇ παρὰ φύσιν θερμότητι, καὶ οὐ κατ' οὐσίαν ὑπάρχει ταύτη. ^[15]

Febr 31 5 Διὰ τοῦτο καὶ τὰς ἐκ τούτων λαμβανομένας τῶν πυρετῶν διαφορὰς ἐπουσιώδεις εἶναι φαμεν καὶ οὐ κατ' οὐσίαν, κατ' οὐσίαν οὖσης τῆς πρώτης διαφορᾶς ἢ διὰ τὸ μᾶλλον τε καὶ τὸ ἥττον τῆς παρὰ φύσιν θερμότητος λαμβάνεται τε καὶ λέγεται, καθ' ἣν μεγάλους καὶ μικρούς φαμεν πυρετούς, ὥσπερ εἴρηται· πάσας δὲ ταύτας τῶν πυρετῶν τὰς διαφορὰς τῶν πρὸ ἡμῶν τις ἀκριβῶς τε ἅμα καὶ σαφῶς ἐδήλωσε λέγων. ^[5]